

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOSOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PRO DĚJINY UMĚNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Architektonické proměny budovy Gymnázia Jana Keplera

Architectural transformations of the Johannes Kepler Gymnasium Building

Karolína Malá

2014

Vedoucí práce: PhDr. Richard Biegel, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15.8.2014

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Richardu Biegelovi, Ph.D. za věcné připomínky a metodické vedení. Dále děkuji pracovníkům Archívu výstavby při Městském úřadě Prahy 6 za poskytnutí archivních materiálů, prof. Rostislavu Šváchovi za odbornou konzultaci a řediteli GJK Jiřímu Růžičkovi za podporu, vstřícnost a poskytnutí mnoha cenných materiálů a informací ohledně školní budovy.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Architektonické proměny budovy Gymnázia Jana Keplera“ se věnuje tématu školní architektury. Práce je rozdělena do čtyř částí. První kapitola zahrnuje podrobný popis urbanistické situace místa, kde stojí Gymnázium Jana Keplera, tzn. Náměstí Pohořelec a jeho okolí. Předtím, než se postavila první budova nynější školy, stál na tomto místě renesanční dům z 16. století, kde umřel dánský astronom Tycho Brahe, který je pochován v katedrále sv. Víta. Druhá kapitola popisuje vývoj školství v českých zemích do 19. století, vývoj školní architektury v Čechách a Evropě 19. století a popis pozdně historické budovy školy Hládkov. Třetí kapitola je zpracována obdobně, týká se roku okolo 1930 a funkcionalistické budově školy Parlérova. Poslední kapitola se věnuje nové tělocvičně z roku 2009, jejími autory jsou architekti z kanceláře Sporadical. Práce sleduje spojení v podstatě čtyř budov z různých časových období – renesance, pozdní historismus, funkcionalismus a současná česká architektura a zkoumá základní principy školní architektury.

Klíčová slova

škola, architektura, Praha, školní zákony, vzdělání

ABSTRACT

Bachelor thesis „Architectural transformations Johannes Kepler Gymnasium Building“ is devoted to the topic of school architecture. The work is divided into four parts. The first chapter includes a detailed description of the urban situation places where there is Johannes Kepler Grammar School, ie. Pohořelec Square and its surroundings. Before the first building of the present school was built, there had been a Renaissance house from the 16th century. Danish astronomer Tycho Brahe who is buried in the st. Vitus Cathedral has died in this house. The second chapter describes the development of education in the Czech lands in the 19th century, the development of school architecture in Bohemia and 19th century Europe and the description of the late historic school building Hládkov. The third chapter is processed similarly, but concerned about the year 1930, the functionalist school building Parlářova. The last chapter is devoted to a new gym in 2009, its authors are architects of the Office Sporadical.

The work follows the connection basically four buildings from different time periods - the Renaissance, the late historicism, functionalism and contemporary Czech architecture and examines the basic principles of school architecture.

Key words

school, architecture, Prague, school laws, education

Obsah

1	ÚVOD.....	6
2	Urbanismus Pohořelce	7
2.1	KURZŮV DŮM	13
3	Hládkov.....	16
3.1	ŠKOLSTVÍ 1900.....	16
3.2	ARCHITEKTURA ŠKOL 1900.....	19
3.3	BUDOVA ŠKOLY HLÁDKOV	24
4	Škola Parlěřova.....	27
4.1	ŠKOLSTVÍ 1930.....	27
4.2	Architektura škol okolo roku 1930.....	29
4.3	BUDOVA PARLĚŘOVA	Error! Bookmark not defined.
5	HALA	39
6	Literatura a přílohy	46
6.1	Seznam použité literatury	46
6.2	Zdroje dostupné on-line.....	47
6.3	Další prameny.....	47
6.4	Obrazová příloha	48

1 Úvod

I když se zdá být školní architektura nezáživným, okrajovým tématem, neboť mnohdy vznikala podle pravítka městských stavebních úřadů, je brána jako architektura úřednická a tím pádem nehodnotná, přece jen tvoří nedílnou část historie architektury 19. a 20. století. Architektura školních budov se tím spíš stává důležitou, neboť škola je pro většinu z nás jednou z prvních veřejných budov, které pravidelně navštěvujeme a má moc již od útlého mládí formovat umělecký a architektonický vkus každého jedince.

V současné době v Čechách chybí dílo, které by se týkalo výhradně a podrobně školské architektury 19. a 20. století na území Čech, jako je tomu např. V Německu nebo Anglii. Práce nemá ambice podat ucelený přehled o vývoji školní architektury v Čechách, pouze osvětlit architektonický příběh konkrétních dvou školních budov, které byly v závěru 20. století propojeny.

Bakalářská práce se zaměří na budovy Gymnázia Jana Keplera, které se rozkládají na pražském Pohořelci mezi ulicemi Parlérova, Morstadova, Hládkov a Keplerova. *Před samotným popisem tohoto komplexu konkrétních školních budov, které vznikly až ve dvacátém, ale samotné místo mnohostaletou stavební historií, jejíž popis je důležitý pro pochopení situace, do které byla budova postupně dosazena. Která se promítla do podoby postupného vzniku budov GJK.*

Protože každá ze třech budov této školy byla postavena v jiné době, je jim věnována pozornost odděleně ve třech kapitolách. První dvě školní budovy jsou uvedeny do kontextu architektury školních budov okolo doby jejich vzniku jak v Čechách, tak v celé Evropě. Pro doplnění celkového obrazu je v práci věnována také přehledovému vývoji školství na území Čech a změnou školských zákonů, který byl zásadním hybatelem pro architekturu škol.

Všeobecné povědomí o současném školství i architektuře je zohledněno v poslední kapitole, která se proto týká pouze důkladného popisu architektury nové tělocvičny, kterému předchází výčet změn a rekonstrukcí proběhlých v obou starších budovách.

Z hlediska historie školní budovy GJK v současné době neexistuje žádná obsáhlejší publikovaná literatura, proto má být hlavním úkolem práce podat svědectví o architektonickém vývoji a urbanistické situaci školních budov na místě s dlouhou historií, zároveň se snaží prozkoumat spojení všech tří částí v jednu funkční budovu a zjistit, zda-li je takové spojení možné a jestli nově vzniklý celek funguje a je harmonický. Práce nemá být přínosem pouze historikům umění a milovníkům architektury ale i současným a bývalým studentům a pedagogům Gymnázia Jana Keplera.

2 Urbanismus Pohořelce

Pohořelec je místní určení pro klínovité náměstí a jeho blízké okolí v horní části Hradčan. Přímo z Hradčanského náměstí k němu vedou strmě vzhůru dvě ulice - Úvoz a Loretánská. Na severní straně náměstí lemuje řada větších domů, jižní straně náleží řada menších domků, které svými zahradami navazují na Strahovský klášter. Na východní straně náměstí Pohořelec uzavírají zeměbranecká kasárna. Název dostal Pohořelec ze dvou důvodů – především kvůli častým požárům, který trpěl v 15. a 16. století a také proto, že se táhne „po hoře“.¹

Stavební vývoj Hradčan úzce souvisel se stavbou Pražského hradu. Již od přemyslovských dob stál na ostrohu nad Prahou přemyslovský knížecí hrad, v 10. století zde bylo postupně založeno české biskupství, rotunda sv. Víta, kostel sv. Jiří a u něj klášter benediktinek. Situace těchto staveb tak dala hradnímu okolí základní dispozici. Ve dvanáctém století byl založen také premonstrátský Strahovský klášter, který byl po mohutném požáru v roce 1258 zcela obnoven. První zástavba v okolí Hradčan se tedy soustředila na místa kolem tehdejšího hradu a na západ od něj okolo Strahovského kláštera. Osídlení před hradem, v místě dnešního Hradčanského náměstí, je doloženo ve 13. století.² Ve čtrnáctém století vzniká kolem hradu nové opevnění, Přemysl Otakar II. k hradu připojuje prostor dnešního druhého nádvoří.³

V těsném sousedství hradu založil ve druhé čtvrtině 14. století Hynek Berka z Dubé poddanské město Hradčany purkrabí. Nové předhradí Hradčan od počátku sloužilo jako místo obývané lidmi spjatými s životem na panovnickém dvoře nebo v hlavním pražském chrámu. Založením předhradí se sjednotila starší roztroušená zástavba⁴, a také byla provedena nová parcelace okolo hlavního náměstí.⁵ Při urbanistickém řešení se zde aplikovala jedna z nejstarších půdorysných forem hradiště s hradem posunutým na ostroh, před kterým se rozprostírá klínová dispozice města s dlouhým tržištěm, které lemuje domy a hradby. Dvě hlavní ulice, které určily tvar náměstí, byly ulice Loretánská a Kanovnická⁶, obě je propojila ulice U kasáren⁷. Nevelké městečko Hradčany, které nedosahovalo ani k dnešnímu Loretánskému náměstí⁸, obklopily hradby s branami. Ulice Nový Svět, Úvoz a osada Pohořelec vznikly později.⁹

¹František RUTH: Kronika královské Prahy a obcíh sousedních, Praha 1903, s.859

²Jiří HRŮZA: Město Praha, Praha 1989, s. 34 - 44

³Cyril MERHOUT – Zdeněk WIRTH: Zmizelá Praha II: Malá Strana a Hradčany, Praha, s. 85

⁴Na tomto území se pravděpodobně vyskytovaly románské základy, neboť od 10. století zde od severu vedla cesta k hradu

⁵Klára BENEŠOVSKÁ: Hradčany in: UPP: Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000, s. 22

⁶Dříve Špitálská

⁷Dříve Kasárnická

⁸HRŮZA 1989, 49

⁹MERHOUT/WIRTH 2002, 85-89

Je zřejmé, že na místě Pohořelce stála již v době předkarlovske osada stejného jména¹⁰. Není však jasné, jestli toto místo bylo již zahrnuto do nového gotického opevnění, které se stavělo před polovinou čtrnáctého století jako nová ochrana města. Zatímco Zdeněk Wirth zmiňuje¹¹, že tyto hradby již obklopy i části Hradčan Nový Svět a osadu Pohořelec, Jiří Hrůza je přesvědčen, že Pohořelec byl stále vně hradeb.¹²

Každopádně již ve středověku byl Pohořelec důležitou křižovatkou, neboť se na něm u Strahovského kláštera sbíhala cesta od Hradu s cestou od Malé Strany. Zachovaný tvar tohoto náměstí pak dokládá další větvení cest směrem na Břevnov a Strešovice.¹³

Pohořelec jako předměstí Hradčan založil roku 1375 místopurkrabí Aleš z Malikovic, aby se ulevilo přelidněným Hradčanům. Nově vzniklé pozemky u Loretánského náměstí místopurkrabí rozdělil mezi nové občany, západní část s domy čp. 111-113, 115-117 patřila díky pozemkovému postrannímu právu Strahovskému klášteru.¹⁴ Výstavba na Pohořelci byla započata okolo roku 1377 a po roce 1385 byl rynek obestavěn zcela. První skupina domů byla v roce 1382 rozdělena na nájem šesti kupcům.¹⁵ Dá se říci, že základní tvar Pohořelce byl vymezen zástavbou domů ve středověku. Na straně při Strahovském klášteru vznikly menší domky, na severní straně se rozkládaly větší hospodářské usedlosti s dvory. Dobrá poloha a blízkost Hradu přitahovaly nové osadníky z řad umělců, kteří působili na pražském dvoře – mezi prvními zdejšími obyvateli byl Michal Parlér, který si postavil dům čp. 103 hned za Strahovskou bránou, později dům přenechal k užívání bratru Petrovi.¹⁶

Za husitských válek byly Hradčany velmi poničeny – Strahovský klášter byl vypálen, poškozen byl palác i chrám sv. Víta, na kterém byla pozastavena stavební činnost. Pohořelec téměř celý lehl popelem a zanikl i kostel sv. Vojtěcha na dnešním území Černínského paláce.¹⁷ Po skončení husitských válek zabrala obec hradčanská i domy, které dříve patřily Strahovskému klášteru.¹⁸

Jedním z impulsů pro renesanční přeměnu Hradčan byl velký požár v roce 1541, který poškodil mnoho domů i na Pohořelci a v Loretánské ulici.¹⁹ Vzniklá spáleniště postupně skupovala šlechta, aby si zde mohla postavit své paláce – Rožmberský, Pernštejnský a Martinický. K největšímu rozvoji Hradčan pak přispěla skutečnost, že za Rudolfa II. se Praha stala rezidenčním městem císaře. V roce 1592 povýšily Hradčany z poddanského na královské město a

¹⁰RUTH 1903, 859-862

¹¹MERHOUT/WIRTH 2002, 88

¹²HRŮZA 1989, 59

¹³HRŮZA 1989, 49

¹⁴RUTH 1903, 859-860

¹⁵RUTH 1903, 859-860

¹⁶UPP 2000, 23

¹⁷MERHOUT/WIRTH 2002, 85-89

¹⁸RUTH 1903, 859-860

¹⁹UPP 2000, 32

zrovnoprávnily se s ostatními třemi městy pražskými.²⁰ V tomto období byly také zdokonaleny středověké hradby a postaveny nové brány – Špitálská roku 1631, Strahovská (Říšská) brána již v blízkosti²¹ Strahovského kláštera vznikla 1619.²²

Zatímco Strahovský klášter procházel v 15. a 16. století těžkou stagnací, v době rudolfínské nabylo jeho postavení znovu významu, neboť zde byla započata opět výstavba. V roce 1601 inicioval opat Lohelius stavbu opatství včetně kostela s dvouvěžovým průčelím.²³ Na povolení císaře Rudolfa II. byly pak Strahovskému klášteru vráceny domy a vinice na pravé straně náměstí.²⁴ Jednalo se o domy čp.154, čp.153 U Modrého orla, čp.152 U Tří zlatých hvězd, čp.151 U Třech červených lvích hlav, čp. 150 U Zlatého pruhu, čp. 149, čp. 148 U Hejduků. čp. 147 U Zeleného stromu. Ty byly postaveny převážně v období od osmdesátých let 16. století, až na nejstaršího z nich, čp. 154 Zelený dům, který je datován do roku 1566.²⁵

Okolo roku 1600 byly na místě starších domů v pokračující linii zástavby na jižní straně náměstí postaveny pozdně renesanční novostavby a to domy čp. 146 – 143. V horní části náměstí stával renesanční dům Jakuba Kurze ze Senftenavy.²⁶

V období třicetileté války došlo na Hradčanech k naprosté stavební stagnaci, táhnoucí vojska zapříčinila zboření nebo poškození řady domů a tím pádem značný úpadek. Naproti tomu politický a duchovní vliv Hradu a pražské kapituly sílil a od doby vlády Rudolfa II. po 17. století docházelo k cílené germanizaci Hradčan, jedině Nový Svět a Pohořelec si zachoval svou českou svéprávnost, neboť jeho obyvateli byli hlavně čeští řemeslníci.²⁷

Když roku 1620 vtrhla do Prahy císařská vojska, stav hradčanských fortifikací, založených ještě na středověkém systému, se ukázal být v žalostném stavu a hradby tedy nemohly město dostatečně ochránit v době nového způsobu boje. Pražské opevnění mělo totiž až do 17. století od středověku nezměněnou podobu, neopravovalo se a v mnohých místech hradbu doplnily různé přístavky. Když se v roce 1639 opět přiblížilo válečné nebezpečí, horečně se začalo pracovat na zlepšení opevnění Hradčan, ale opevňovací práce probíhaly roztroušeně a omezily se jen na doplnění zastaralých hradeb předsunutými valy a příkopy. Švédskému vojsku se i toto opevnění podařilo rychle překonat. Proto se po válce přistoupilo k rozhodnutí postavit nové zděné hradby.²⁸

Od poloviny sedmnáctého století se budovaly nové barokní hradby s bastiony, které obklopile tehdejší město pražské. Novým hradbám leckde musely ustoupit starší stavby, v horní

²⁰Pavel VLČEK: Renesanční proměny Pražského hradu a Hradčan in: UPP: Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000, s. 32

²¹Dříve stála asi v polovině dnešní Nerudovy ulice

²²MERHOUT/WIRTH 2002, 93

²³MERHOUT/WIRTH 2002, 91

²⁴RUTH 1903, 859-860

²⁵UPP 2000 337-350

²⁶UPP 2000 337-350

²⁷MERHOUT/WIRTH 2002, 92

²⁸HRŮŽA 1989, 110-111

části Pohořelce byla zasypana starší Strahovská brána zdobená renesančními sgrafity. Nové Strahovské bráně z roku 1691 pak musel ustoupit špitál Strahovského kláštera.²⁹

Sedmnácté století přineslo Hradčanům jak nové církevní, tak světské stavby. Vedle stavby Lorety probíhaly práce také na Strahově, kde roku 1671 vyrostl teologický sál, byl rozšířen konvent a obnoveny dva refektáře. Klášter se přestavoval skoro po celé století, nejprve byla provedena barokní úprava kostela, jako jedna z posledních staveb vznikl filosofický sál knihovny.³⁰ Umělecky nejvýznamnějšími ale byly stavby šlechtických paláců jako Arcibiskupský palác Jeana Battisty Matheye nebo obří kulisa průčelí Černínského paláce dílem Francesca Carratiho.³¹

Pohořelec byl v 17. století na severní straně zastavěn velkými šlechtickými domy se zahradami až k hradbám, na jižní straně zůstávaly měšťanské domky s hospodářstvími a šenky.³² Na parcelách dnešních domů čp. 142 a 141 navrhl a realizoval roku 1677 Kryštof Lehner strahovskou obecní školu. Spolu s novou úpravou Říšské brány po roce 1668 vznikly také domy čp. 137 a 138, které sloužily jako mýtnice a dům branského písaře. Dolní část pohořeleckého náměstí uzavřel Trautmanndorfský dům čp. 110, který patřil do roku 1636 rodu Trčků.³³

V osmnáctém století se postupným slučováním z Hradu i města Hradčan stal jeden stavební útvar. Nejen kvůli válečným katastrofám je zaznamenána velká stavební činnost. Za francouzské okupace na počátku čtyřicátých let byl pobořen celý Pohořelec až po klášter kapucínů, dvůr Černínského paláce i většina drobných domků na Novém Světě. Na Pohořelci bylo poškozeno 26 domů, místům s nejhustším zastavěním se dělostřelba vyhnula a proto se škody poměrně rychle napravily. O něco horší dopad mělo obléhání Prahy Bedřichem Pruským o pět let později, kdy byly značně poškozeny části Hradu s jízdárnou, malou míčovnou, Špitálskou a Německou bránou, Strahovský klášter, Černínský palác a mnoho měšťanských domů.³⁴

I přesto na Hradčanech probíhala bohatá stavební činnost. Na Pohořelci se v období baroka většina domů přestavovala a upravovala v modernějším duchu, barokní novostavby však také nebyly výjimkou. Na počátku 18. století vystřídala barokní novostavba čp. 152 pozdně renesanční dům, v druhém desetiletí 18. století vznikaly současně domy čp. 139 – U Bílé lilie a čp. 140 – U Pěti hvězd, kde byl v přízemí zbudován šenk. Na základech bývalé strahovské obecní školy se v druhé půli století postavily dva obytné domy čp. 141 a 142. Za nejvýstavnější je považována barokní měšťanský dům čp. 114 - U Zlaté lodi³⁵ na Pohořelci (1775).³⁶ Tento dvoupatrový dům s bohatým

²⁹HRŮZA 1989, 111-112

³⁰MERHOUT/WIRTH 2002, 93

³¹MERHOUT/WIRTH 2002, 93

³²Ibidem, s. 94

³³Jiří VANČURA: Hradčany, Pražský hrad, Praha 1976, s. 138

³⁴MERHOUT/WIRTH 2002, 94

³⁵Také U Demartinů

³⁶MERHOUT/WIRTH 2002, 94

rokovým průčelím postavil v druhé polovině 18. století J. J. Wirch.³⁷

V devatenáctém století se Hradčanům jako jediné pražské historické čtvrti vyhnuly větší urbanistické zásahy. Proběhly zde jen malé stavební retuše, popřípadě úpravy komunikací.³⁸ Zásadnější změna tvaru Pohořelce proběhla až v druhé půli 19. století. Jedinou klasicistní novostavbou, která obohatila pohořelecké náměstí, byl dvoupatrový trojkřídový Šlikovský dům vybudovaný v roce 1845 podle plánů Johanna Heinricha Frenzela na místě původně renesančního domu s pozdějšími úpravami, který byl velmi poškozen během francouzsko-bavorského bombardování v roce 1742.³⁹ V roce 1873 se dle projektu městského stavebního úřadu inženýra Holoubka a projektanta Josefa Srdínka zadní část domu přestavil na hlavní hradčanskou dívčí a chlapeckou školu, čelní budova pak byla následně upravena na sirotčinec, který zde sídlil až do roku 1913.⁴⁰

Na plánu Josepha Jüttnera z roku 1816 lze vidět, že náměstí je zcela uzavřeno ze západní strany ještě domy čp. 120, 121 a 122. Na sever od nich jsou další domy čp. 118, 117, 116 odděleny pouze úzkou uličkou, která směřuje přímo k bastionu č. IX. Domy čp. 115-112 spojuje naznačené loubí.⁴¹

Nejvýznamnější změny a stavební akce přineslo bourání městských hradeb od konce šedesátých let 19. století. Po vzoru ostatních evropských měst také Praha dostala od císaře Františka Josefa I. povolení získat do vlastnictví již nepotřebné pevnostní pásma. Téměř okamžitě bylo vypracováno mnoho plánů pro systematické zastavění nových parcel a to buď jako soustavu parků anebo lépe postavit okružní třídu pro zlepšení dopravy ve městě po vzoru vídeňské Ringstrasse.⁴²

Narozdíl od Vídně, která dostala hradby darem, pražská obec byla nucena pozemky odkoupit. Samotné snesení hradeb včetně svážení sutě se ukázalo tak finančně náročné, že k zastavění podle celkového urbanistického plánu nedošlo. Jednotlivé pozemky byly rozprodány na parcely a pražská obec pouze vydala řád pro zastavění bývalých pevnostních pozemků a uložila městskému stavebnímu úřadu, aby vypracoval parcelační plány pro uvolňovaná území tak, aby nově vzniklé ulice vhodně doplňovaly ulice staré. Nová Strahovská brána byla odstraněna jako jedna z posledních, včetně předsunutě strahovské bašty⁴³

Konec 19. století tedy zásadně pozměnil podobu bezprostředního pohořeleckého okolí. Tam, kde dříve stály barokní bastiony XI a X, za kterými se už rozprostírala jen volná krajina se vzdálenými vesnicemi Břevnovem a Střešovicemi, vzniklo v průběhu devadesátých let místo na

³⁷VANČURA 1976, 37

³⁸MERHOUT/WIRTH 2002, 94

³⁹MERHOUT/WIRTH 2002, 94

⁴⁰UPP 2000, 335

⁴¹Jüttnerův plán viz „<http://www.chartae-antiquae.cz/cs/maps/5514>“

⁴²HRŮZA 1989, 220-222

⁴³HRŮZA 1989, 220-222

další možnou přístavbu, které umožnilo městu Praze postupnou výstavbou k sobě připojit jmenované vesnice. Na místě bývalých barokních hradeb a tří domů vyrostla v roce 1898 v celé šíři horní části náměstí masa zeměbraneckých kasáren, která tak narušila dosud maloměstský ráz Pohořelce.⁴⁴ Kromě výstavby těchto rozlehlých kasáren vyrostly směrem na západ také domy pro zeměbranecké záložníky.⁴⁵ Z důvodu zvýšeného zájmu o pobyt armády na území Čech, který lze sledovat už od josefinských reforem, mnoho hradčanských budov změnilo svůj účel ve prospěch vojenského eráru. Proto ještě před polovinou století byl Martinický palác proměněn na vojenskou nemocnici a Černínský palác byl zasažen úpravami v interiéru i zahradě tak, aby se z něj mohla stát kasárna.⁴⁶ Z podobných důvodů byla v roce 1890 z pohořeleckého náměstí odejmuta rokoková kašna a místo ní byl uprostřed vztyčen pomník plukovníka Švece.⁴⁷

Počet obyvatel Hradčan se v průběhu osmdesátých let až zdesetinásobil – parcely po zrušeném barokním opevnění se proto využily i pro výstavbu činžovních obytných domů.⁴⁸ Na konci 19. století také byla prolomena široká ulice Keplerova vedoucí přes Pohořelec okolo kasáren na Malovanku.⁴⁹

Novou hlavní dominantou pohořeleckého náměstí se staly zeměbranecká kasárna. O tři roky později byla na místě zbořených barokních hradeb postavena pozdně historická školní budova⁵⁰, třicet let poté z jižní strany připojena funkcionalistická školní budova.

Jako se místo po bývalých hradbách nachází na rozhraní města a krajiny i sama školní budova Gymnázia Jana Keplera se stala domem na rozhraní mezi dvěma světy – světy dávné a nedávné historie. Důležité pro pozici budovy je, že se nachází na samém konci historické cesty, která je lemována čtyřmi náměstími podobného půdorysu – Hradčanským, rozšířenou částí uprostřed Loretánské ulice, Loretánským náměstím a Pohořelcem, a tím získává výsostné postavení v této urbanistické situaci.

Zajímavý je vztah budov Gymnázia Jana Keplera k pohořeleckému náměstí, sice nezasahuje přímo do náměstí a obrací se k němu pouze jedním cípem stavby, ale zároveň svou hmotou vyvažuje přílišnou velikost zeměbraneckých kasáren. Škola v posledku uzavírá Pohořelec v jeho jihozápadní části namísto domů, které zde dříve stály. Umístění školy má proto význam z hlediska dopravy, symboliky i dotváření urbanismu, jelikož svou solitérní stavbou vytváří pointu v nově tvořeném bloku na místě bývalých barokních hradeb.

⁴⁴MERHOUT/WIRTH 2002, 108

⁴⁵Administrativní zpráva král. hl. Města Prahy 1901, 39

⁴⁶HRŮZA 1989, 244

⁴⁷MERHOUT/WIRTH 2002, 108

⁴⁸HRŮZA 1989, 244

⁴⁹RUTH 1903, 375

⁵⁰Umístění těchto dvou budov vzdáleně připomíná výstavbu veřejných budov na místě bývalých barokních hradeb ve Vídni

2.1 Kurzův dům

Pro pochopení atmosféry a důležitosti místa, na kterém stojí budovy dnešního gymnázia Jana Keplera, je nutné zmínit historii původně zde stojící pozdně renesanční stavby, ve které zemřel dánský hvězdář Tycho de Brahe. Takzvaný Kurzův dům původně patřil říšskému místokancléři Jakubu Kurzovi. Honosný hlavní dům byl nazýván „lusthaus“, tedy letohrádek, vedle něj se tyčilo ještě několik budov včetně konírny, velké kuchyně a květinové zahrady. Celý pozemek s třemi zahradami a vinicemi se rozprostíral mezi ulicemi Keplerova, Potockého a Myslbekova a táhl se po svahu k severu až k místům, kudy dnes prochází Střešovická silnice.⁵¹

Letohrádek vznikl nejspíš okolo roku 1590 a jednalo se o přepychový renesanční dům s pestře malovanou fasádou, bohatou kamennou výzdobou dveřních a okenních ostění. Půdorys hlavní budovy měl tvar pravidelného čtverce. Na stavbu bylo použito zdivo z lomové opuky a vápenné malty, dveřní a okenní ostění bylo provedeno z opuky a na hlavním průčelí dokonce z pískovce a navíc ozdobeno rýhováním. Vrchní vrstvu zdiva tvořila omítka s mramorovou moučkou, přes kterou byla malovaná renesanční rustika s šedomodrým stínováním na žlutavém podkladu.⁵²

Po smrti Jakuba Kurze jeho panství odkoupil od vdovy Anny císař Rudolf II. Dům dal k dispozici astronomovi Tychu de Brahe, kterého si pozval do Prahy aby dvora pracoval pro jeho vlastní potřebu spolu s ostatními vědci a umělci z celé Evropy. Brahe přebýval v Kurzově domě v Praze necelý rok, zřídil si zde hvězdárnu a prováděl četná pozorování a měření spolu s Janem Keplerem, který v domě krátce bydlel i se svou rodinou.⁵³

Tycho de Brahe zemřel v Kurzově domě 24. října 1601, jeho ostatky byly uloženy u prvního pilíře v chrámu Panny Marie před Týnem. V roce 1901, u příležitosti třístého výročí jeho úmrtí, byl jeho hrob otevřen, prozkoumán a ostatky znovu pietně uloženy a na náklady pražské obce byl opraven velký žulový epitaf na předním pilíři.⁵⁴ V tuto dobu stále nebylo jasné, kde přesně stál dům, ve kterém hvězdář trávil své poslední dny.

Přesnou polohu úmrtního domu objevil až o rok později městský radní Václav Brož. Při tehdejší úpravě bývalých ulic Potockého a Schäffeho si na volném jižním prostranství u školní budovy čp. 224-IV všiml rušených zdí, následně prozkoumal strahovský archiv, kde objevil dobový zápis a plán domu a 1. září 1902 byla započata vykopávka pod vedením hlavního konzervátora J. Herana a architekta R. Kříženeckého. Výkop odkryl dobře zachované zdivo v omítkách a svěží barevnou sgrafitovou výzdobu průčelí a téměř neporušené opukové detaily dveřního ostění a schodů.

⁵¹Rudolf HLUBINKA : Úmrtní dům Tychona Brahe, in: Zprávy památkového sboru hlavního města Prahy 1931,137-138

⁵²HLUBINKA 1931, 139

⁵³Herman KOLLN: Tycho Brahe v Praze 1994, 5-6

⁵⁴HLUBINKA 1931, 131

Při tomto průzkumu však nebyla odkryta celá budova, pouze jeho části, které byly vzápětí zpátky zasypány.⁵⁵

Vhodný čas na záchranu památky Kurzova domu se naskytl až v roce 1930, kdy se začalo jednat o povolení novostavby obecné a občanské dívčí školy na Pohořelci. Sešla se komise a rozhodla o povolení stavby s podmínkou, že se provede odkopávka místa památky a pak městská rada rozhodne, zda-li se památka zachová a zda-li se tím změní stavební program v části školní budovy. V zápisu ze dne 13. září 1930 se ale výslovně píše, že se památka má zachovat „*jen za finanční úhrady československého státu a nikoliv na účet obce Pražské*“⁵⁶. Památkový sbor se k tomuto vyjádřil 9. března 1931 tak, že trvá na bezodkladném odkrytí a zachování zbytků Kurzova domu, neboť je to památka nejen lokálního, ale i světového významu, na jejímž uchování má zájem i Dánsko a Německo. Architekt František Kavalír urychleně zpracoval projekt na betonové zastřešení s rozpočtem 135 000,-Kčs.⁵⁷

Zatímco se stavěla hlavní budova školy, postupně byly odkrývány zbytky Kurzova domu – jak se dalo očekávat, jejich stav byl oproti roku 1901 značně zhoršen, malířská výzdoba na západním a jižním průčelí byla sotva patrna. 20. dubna 1931 Památkový sbor hl. města Prahy spolu s dánským velvyslancem E. Leithem a architektem Fr. Kavalírem na místě prohlédl odkrytou památku, provedl fotodokumentaci a přesné měření.⁵⁸

Během letních měsíců roku 1931 jednání ustrnulo. Odhalené fragmenty domu značně trpěly během deštivého počasí v srpnu i v září, v té době také „*padla za oběť hlavnímu pilíři novostavby v místech styku školního křídla se schodištěm část jihozápadního nároží i s přilehlým slepým oknem v jižním průčelí s namalovanou železnou mříží.*“⁵⁹ Městský stavební úřad svolal 19. října 1931 komisi členů SPÚ a PS, aby se rozhodli pro jeden ze tří stavebním úřadem vybraných návrhů na betonové zastřešení zbytků. Schválena byla varianta, která kladla strop krytu do výše původních kleneb přízemí památky a kolem celých zbytků navrhovala chodbu tak, že památka dostane původní prostorovost. Byla také vznesena žádost o umístění bronzové desky na průčelí školy, aby veřejnost informovala o památce.⁶⁰

Pozůstatky úmrtního domu Tycho de Braha jsou od roku 1959 zapsány na seznamu Národních nemovitých kulturních památek ČR.⁶¹ Nad památkou bylo provedeno betonové

⁵⁵HLUBINKA 1931, 133

⁵⁶Zápis o magistrátní komisi, konané dne 13. září 1930 v Praze z Archivu výstavby při MÚ Prahy 6

⁵⁷HLUBINKA 1931, 135

⁵⁸HLUBINKA 1931, 136

⁵⁹HLUBINKA 1931, 137

⁶⁰Ibidem

⁶¹

zastřešení, dnes však bohužel není možnost ji znovu zpřístupnit, neboť v roce 2005⁶² nad ní byla postavena nová, ne příliš architektonicky cenná přístavba školní jídelny. Základy Tychonova úmrtního domu jsou však na povrchu terénu naznačeny kamennou zídou.

Památku domu, kde společně pracovali Tycho de Brahe a Jan Kepler, nakonec připomíná název školy „Gymnázium Jana Keplera“, který škola dostala při příležitosti Symposia „Keplerův rok“ v roce 1971. V témže roce byla v Praze zahájena výstava se soutěžními návrhy na památník hvězdářů Tycho de Brahe a Jana Keplera, který měl stát před budovou GJK a byl slavnostně odhalen základní kámen.⁶³ Pomník dvou postav slavných astronomů podle návrhu Josefa Vajce stojí před školní budovou od roku 1983.⁶⁴

⁶²http://www.gjk.cz/?id=1219&gallery_idx=8 vyhledáno 10.7. 2014

⁶³Archív GJK

⁶⁴KOLLN 1994, 8

3 Hládkov

3.1 Školství 1900

V následující kapitole předcházející samotného popisu budovy Hládkova se pokusím stručně nastínit historii českého školství do konce 19. století, neboť požadavky kladené na cíle i prostředky výuky pochopitelně zásadně ovlivňovaly podobu architektury a to především té, která byla od svého postavení určena pro výuku.

Základní podoba českého školství se utvořila během vlády Marie Terezie a Josefa II. v druhé polovině 18. století. Školské reformy za vlády těchto dvou panovníků vycházely z nových požadavků, spojených s ostatními reformami a přeměnou Čech na vyspělou, dobře organizovanou zemi. Pro státní správu, vojenství i výrobu bylo třeba zajistit lepší vzdělání pracovníků a připravit je tak na nový způsob práce. Snaha rozšířit vzdělání mezi nejširší lidové vrstvy vyvrcholila v zavedení povinné školní docházky v roce 1774, přičemž vyšel v platnost Všeobecný školní řád dle opata Felbigra, který organizovalo obecné české školství.⁶⁵

Školní řád zřizoval tři stupně elementárních škol. Triviální jedno až dvoutřídní školy byly zřizovány v sídlech far a určené pro chudé děti ve věku od 6 do 12 let, vyučovalo se česky a to náboženství, trivium a základy polního hospodářství. Hlavní školy již pojaly až čtyři třídy a připravovaly žáky i na další studium, vyučování probíhalo první rok v češtině, postupně se přešlo zcela na německý jazyk. Největší školy normální byly zřizovány v zemských městech, jejich osnovy odpovídaly hlavním školám s rozšířením a vyučovalo se pouze v němčině.⁶⁶

Po vybudování nejnižších stupňů škol bylo možno postoupit na druhý stupeň školské soustavy. Na pětiletá gymnázia, kde se první dva roky vyučovalo v němčině a pak v latině, byli přijímáni žáci z normálních a hlavních škol. Celou výuku vedl pouze jeden profesor. Jako příprava na vysokou školu fungovala při gymnáziu ještě dvouletá příprava. Školy v této době však ještě netvořily dokonalý na sebe navazující systém. Také se netrvalo na celoroční pravidelné školní docházce, pro nedostatek kvalitních učitelů byla výuka zprvu svěřována kněžím. V roce 1795 byla zřízena instituce krajských komisařů⁶⁷, kteří dohlíželi na jednotlivé školy - nad rakouským školstvím byl tvrdý státní dozor. Rodiče, kteří odmítli poslat své potomky do škol, byli postihováni sankcemi.⁶⁸

⁶⁵Josef VÁŇA: Dějiny pedagogiky, 118

⁶⁶Josef CACH: Dějiny české pedagogiky 1956, 102-103

⁶⁷VÁŇA, 1961 121

⁶⁸Radka VÁŇOVÁ: Vývoj počátečního školství v českých zemích, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 31-34

Po smrti Josefa II. nebylo pokračováno v jeho osvícenských záměrech v oblasti školství, neboť se vládnoucí třída obávala idejí, které rozšířila francouzská revoluce. Naopak došlo k zostření policejního režimu, které se týkalo i školství. Opravná dvorská studijní komise vydala v roce 1805 tzv. Schulkodex – zákon o politickém řízení škol.⁶⁹ Dosud nejrozsáhlejší školský předpis následoval Všeobecný školní zákon ve věcech základního školství, školy normální, hlavní a triviální. Sjednotil studium na gymnáziích na šest let, kde se vyučovala latina, řečtina, náboženství, matematika, zeměpis a dějepis bez přírodních věd. Dozor nad školami byl však zpět vložen do rukou církve. Pro přípravu budoucích učitelů na své povolání se stanovily pedagogické kurzy, ukončené zkouškou praktické způsobilosti. Učitel měl být podle zákona hlavně bohabojný, jít mládeži příkladem a hlavně se přísně držet stanovených učebních osnov. České školství však ztratilo náskok oproti evropskému hlavně z toho důvodu, že jako základní učební metoda bylo požadováno memorování se látky nazpaměť, aby se žákům nedostalo prostoru pro samostatné myšlení. Také byl zákaz necenzurované četby.⁷⁰ Jazykový dekret z roku 1816 pro střední školy, který povoloval třídám s převahou česky mluvících žáků výuka v českém jazyce, byl anulován o šest let později dvorským dekretem, který český jazyk zrušil jako školní předmět.⁷¹ Téměř do poloviny 19. století nebyla uskutečněna žádná velká reforma.

Proti stávajícímu systému výuky se vymezil Karel Slavomil Amerling.⁷² Významný český učitel v době Národního obrození navrhl v roce 1848 reformu českého školství. Ta se týkala národních škol, institucí, které sloužily pro děti od 3 do 14 let. Prosadil v ní zvláště jednotný výchovný cíl na národních školách a představu komplexní, všestranné výchovy a vzdělávání žáků na principu soustavnosti, reálnosti a názornosti. To vše mělo bojovat proti memorování, které jakožto učební metoda do této doby přetrvávalo.⁷³

Během revolučního roku 1848 usiloval národní výbor o zrovnoprávnění češtiny a němčiny na úřadech a školách. Revoluce však byla tvrdě potlačena, přišel radikální konec obrozeneckých a vlasteneckých snah o prosazení českého jazyka, česká politika byla v útlumu.

V roce 1849 byl vypracován také návrh reformy středních škol tzv. Exner – Bonitzova reforma. Nově byla zavedena osmiletá gymnázia se dvěma stupni, kde se kromě předmětů daných Schulkodexem vyučovala také psychologie, prohloubila se výuka matematiky a přibýly předměty přírodopis a fyzika. Studium bylo ukončeno maturitou. Vedle gymnasií se stanovily také šestileté reálné střední školy, zaměřené přírodovědně technicky. Učební metoda se posílila výchovným

⁶⁹VÁŇA, 121-122

⁷⁰MORKES, F. Politické zřízení školské z roku 1805. In *Metodický portál*
Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1092/politicke-zrizeni-skolske-z-roku-1805.html/> (cit.15.12.2009).

⁷¹ŘEZŇÍČKOVÁ, K., *Študáci a kantoři za starého Rakouska. České střední školy v letech 1867-1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 14-15

⁷²1807-1884

⁷³Viz digitalizovaný časopis *Posel z Budče* k nahlédnutí na webových stránkách Ústavu pro českou literaturu na AV ČR, vyhledáno 14.4. 2014 <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=PoselB>

vyučováním.⁷⁴

Císařským patentem z roku 1855, úmluvou mezi Svatou stolicí a císařstvím byl značně posílen vliv církve na říšské školství. Učitelé všech škol podléhali církevnímu doзору, vyučování se podřizovalo katolickému náboženství. Církev také musela schválit všechny knihy a učebnice, které se na školách mohly použít při výuce, zasahovala výrazně do vnitřních záležitostí školy. Světská moc zajišťovala pro školství jen hmotné prostředky.⁷⁵

Nejzásadnější reformou 19. století byl Říšský školní zákon, který navrhl univerzitní profesor a ministr Hassner. Tato reforma z 1868 se týkala změn ve všech stupních školství kromě univerzitního vzdělání a znamenala velký rozvoj pro české školství. Zásadně upravila postavení školství ve vztahu ke státu a církvi, neboť stanovila opět vrchní státní dozor a tak došlo k zesvětštění⁷⁶ a sekularizaci školství, církvi náležel jen dohled nad vyučováním náboženství. Ministr Hassner prosazoval svobodu vědy a vyučování, díky němu došlo ke zrovnoprávnění německého a českého jazyka.⁷⁷ V základním vzdělání se uplatnila osmiletá povinná školní docházka, tuto rozdělil do dvou stupňů a založil tak obecné a měšťanské školy. Na těchto školách se pak rozšířily učební osnovy o přírodopis, zeměpis, dějepis, měřičství a tělocvik, kreslení a pro dívky ruční práce.⁷⁸

Výuka na reálných středních školách se prodloužila na sedm let. Po ukončení vzdělání na reálné škole s maturitou bylo možno pokračovat ve studiu na univerzitě nebo technice. Dále vznikaly čtyřleté učitelské ústavy ukončené maturitou, absolvent pak pracoval jako podučitel a po dvou letech praxe podstoupil zkoušku učitelské způsobilosti a mohl se stát učitelem na obecné škole.
79

Postavení učitelů se zlepšilo, neboť se stali státními zaměstnanci a jejich platy se ustálily.⁸⁰ Pro toto povolání již nebylo povinné náboženské vyznání, ženy-učitelky však musely zůstat svobodné. Hassnerův zákon se proto právem považuje za počátek českého moderního školství.⁸¹

Významný pokrok v 19. století zaznamenalo dívčí vzdělávání. Až do poloviny století záviselo studium dívek na finančních možnostech rodiny, navíc zde stále přetrvávalo dogma, že žena patří do privátní sféry, měla by se tedy realizovat při starostech o domácnost a péči o manžela a děti. Teprve díky snahám druhé generace národních obrozenců se začaly zřizovat české dívčí ústavy. Obrozenci totiž měli ideu vzdělané matky, která bude vychovávat novou generaci českých

⁷⁴LENDEROVÁ, M., MACKOVÁ, M., BEZECNÝ, Z., aj. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století. II. díl: Život všední i sváteční.* Pardubice, s. 44.

⁷⁵J. ANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost.* 2. vyd. Praha: NLN, 2005, s. 241-250

⁷⁶Od roku 1870 mohli na gymnáziích vyučovat jen státem zkoušení profesori

⁷⁷KOVAŘÍČEK 1983 70-71

⁷⁸KOVAŘÍČEK 1983 70-71

⁷⁹KASPER, T., KASPEROVÁ, D., *Dějiny pedagogiky*, Praha: Grada, 2008, s. 96-98.

⁸⁰KOVAŘÍČEK 1983 70-71

⁸¹KASPER, T., KASPEROVÁ, D., *Dějiny pedagogiky*, Praha: Grada, 2008, s. 96-98.

vlastenců. Takto vznikly vyšší dívčí školy i dívčí průmyslové školy, nemalou zásluhu na tom měly také spolky Vesna a Ludmila. Teprve Hassnerova reforma otevřela ženám možnost studovat na středních školách. Tzv. dívčí pedagogika byly ústavy, které připravovaly mladé ženy na dráhu učitelství. Dalším typem středních škol byla gymnázia, z nich nejznámější dívčí soukromé gymnázium Minerva (1890) vzniklo díky iniciativě Elišky Krásnohorské a jejího Spolku pro ženské studium Minerva.⁸²

3.2 Architektura škol 1900

Devatenácté století přineslo architektům mnoho nových úkolů. Zejména v jeho druhé polovině se objevila potřeba nových typů veřejných staveb, které vyžadovaly různé nároky na architektonické řešení, půdorys, velikost i umístění. Vedle skladů a manufaktur kvůli hromadné výrobě se objevily nové administrativní budovy, první obchodní domy, hotely, vojenské a sportovní stavby a samozřejmě školy.⁸³ Nově vzniklé veřejné budovy měly svůj specifický architektonický jazyk, který je pomáhal jasně odlišit od ostatní zástavby a vnášel hierarchii do města 19. století tak, aby se běžný občan mohl v městském prostředí dobře orientovat.⁸⁴

Nástup demokratického zřízení a zavedení volebního práva vedl k nutnému předpokladu, že každý občan ovládá trivium, proto většina evropských států začala klást důraz na plošné vzdělání nejprve chlapců, později i dívek. To souviselo také se sekularizací školství. Zatímco dříve škola sídlila buď přímo na faře nebo jí byla vyhrazena jedna místnost přímo v domě učitele, ve druhé polovině 19. století byla započata hromadná výstavba nových školních budov. Postupně byl v Evropě zaveden vzdělávací systém a vlády tak mohly zajistit financování nových školních budov.⁸⁵

První samostatné školní budovy se objevily v nejvyspělejších zemích Evropy Francii, Německu, Anglii a USA. V Anglii se již počátkem 19. století objevil první typ školy, který odpovídal anglické vzdělávací metodě zvané „vzájemné vzdělávání“. Byla určena pro děti hlavně z průmyslových velkých měst tak, aby zajistila vyučování co největšímu počtu z nich. Škola s touto vyučovací metodou zaujímala pouze jednu rozlehlou třídu, spíše halu, ve které byly postaveny lavice až ve dvaceti řadách. Každý mladší žák seděl vedle svého staršího spolužáka, který mu sloužil jako patron a pomáhal se orientovat ve výuce. Takto mohl jeden pedagog vyučovat přes sto

⁸²Milena LENDEROVÁ: K hříchu a modlitbě – doplň strany

⁸³HRŮZA, 167

⁸⁴Mark DUDEK: Architecture of Schools, 2000, 10

⁸⁵Anne-Marie Châtelet: School Buildings and Architecture článek <http://www.faqs.org/childhood/Re-So/School-Buildings-and-Architecture.html> vyhledáno dne 30.7. 2014

děti v jedné třídě.⁸⁶

Důkazem o tom, že se v druhé polovině 19. století školní architektura dostala do popředí tehdejších diskusí, je i fakt, že jí byla věnována pozornost na světovém veletrhu v roce 1862 v Londýně. Zde byly zveřejněny poznatky a zkušenosti ze všech zemí světa, hlavním tématem se stala otázka hygieny, vhodného topení a osvětlení a dále materiální stránky jako učební pomůcky a nábytek.⁸⁷

Mnozí architekti navrhující školní budovy také vydávali o školní architektuře různá pojednání. V první polovině století byla literatura k tématu převážně psána buď z čistě architektonického hlediska, kdy se architekti zajímali hlavně o vnější vzhled budovy, nebo pouze z hlediska pedagogického. Tyto dva aspekty se pak spojily v druhé polovině 19. století, kdy vznikla sofistikovanější odborná pojednání architektů Felixe Narjoux a Karla Hintragera, kteří oba vydali panoramatické průzkumy školních budov po celé Evropě.⁸⁸ Nejobsáhlejší spis na téma školské architektury (*School Architecture*, 1874) vydal Angličan Robert R. Robson, který od sedmdesátých let devatenáctého století intenzivně pracoval na výstavbě tzv. London Board Schools, které tvoří soubor několik stovek škol po celém Londýně. Pro svůj spis použil jak vlastní zkušenosti s výstavbou, tak zde zúročil i poznatky z cestování po Evropě a USA. Přináší tak obsáhlý a ucelený přehled většiny školských staveb z poslední čtvrtiny 19. století s nejmodernějšími architektonickými poznatky doplněné tehdejšími pedagogickými myšlenkami a směry té doby.⁸⁹

Po celé století se hledal nejvhodnější typ školní budovy. Obecně se školní budovy druhé poloviny 19. století dají rozdělit na dva typy – venkovské a městské. Zatímco školy na venkově bývaly malé, často jedno až dvoutřídní, postavené umírněně a ekonomicky výhodně, ve městech vyrůstaly obrovské majestátní školy s dvěma až třemi podlažími, dlouhými centrálními chodbami s učebnami po obou stranách, takže hloubka jednoho školního křídla mnohdy přesahovala 20 metrů. Rozměry i hygienické předpisy pro školy byly definovány zákony v každé zemi jinak, vycházející od šedesátých do osmdesátých let 19. století.⁹⁰

Vzhled školy co do fasády byl vždy ovlivněn místem, kde se škola nacházela. Zatímco v USA byly fasády poměrně tradiční, koncem století s formami secesními, koloniálními i gotickými s populární prvky neostylů.⁹¹ Anglie čerpala ze silné tradice užitím tudorské gotiky na anglikánských školních stavbách, na prvních školách v Liverpoolu, Leicesteru a Sheffieldu, které svým výrazem soupeřily v těchto městech s nekonformními školami jiného vyznání, stavěnými v italském palladiánském stylu. Ještě v roce 1847 Henry Kendall ve spise *Design for Schools and School*

⁸⁶Ibidem

⁸⁷CHATELET

⁸⁸CHATELET

⁸⁹Catherine BURKE/Ian GROSVENOR: *School* 2008, 42

⁹⁰CHATELET

⁹¹Lindsay BERKEY: *A history of School Design*, 4

Houses požaduje, aby byl pro školní průčelí výslovně použit gotický styl, a to bez ohledu na interiér.⁹² Pozdější tvorbou E. R. Robsona vznikl styl škol zvaný „Queen Anne“, odlišující se od předchozích školních budov novou, neutrální podobou. Tento styl se vyznačuje použitím světlě žlutých cihel tzv. „London stock bricks“ ve hmotě zdí, nárožími a nadokenními římsami z červených cihel a štíty s vysokými komíny.⁹³ Ve Skotsku se pak v devadesátých letech zrodil originální lineární styl školních budov nastupující secese a to ve tvorbě hlavního představitele hnutí Arts and Crafts Charlese Rennieho Mackintoshe.⁹⁴ V Čechách byl pro školní budovy upřednostňován národní styl neorenesance, který se obecně používal pro veřejné stavby jako byly banky a úřady, zatímco u sakrálních objednávek byl shledáván přijatelnějším styl neogotický.⁹⁵

Ačkoliv se umělecké styly proměňovaly, v uspořádání si školní budovy byly velmi podobné. Ze základních lineárních hmot se stávaly budovy s křídly, jejichž multiplikací vznikla uzavřená čtyřkřídlá dispozice budovy, podobající se středověkým klášterům. Další variantou bylo několik takových budov spojených dohromady v jeden blok.⁹⁶ Co se týče skladby prostorů a dispozic, již v Robsonově díle jim je věnována velká pozornost. Třídy měly být zdravé, prostorné a vzdušné s přesně určeným poměrem výšky k šířce místnosti. Nejdůležitější ze všeho bylo pro dispozici dřívějších škol denní světlo, neboť ještě nebylo možno svítit uměle. Architekti proto museli počítat s vhodnou polohou budovy vzhledem k dopadu slunečních paprsků. Dokonce se zdá, že měli lepší představu o vhodném denním osvětlení, než máme dnes.⁹⁷ Velikost oken byla určena poměrem buďto k podlaze anebo k ploše zdi, jejich umístění ve stěně bylo definováno tak, aby byl jejich dolní parapet vysoký právě tak, aby žáci při vyučování nemohli zahálet výhledy z oken. Vzniku tmavých, stinných míst v učebně se dalo předejít zúžením pásu zdi, který odděloval jednotlivá okna a také jeho prodloužení až ke stropu.⁹⁸

Druhým velkým tématem byla přirozená a umělá ventilace, ke konci století se na trh dostaly nové topné i ventilační systémy. Ideální byl „jednoduchý, levný, automatický systém vytápění a větrání (...) méně komplikovaný přístroj bude mít lepší výsledky“⁹⁹ Ačkoli tato slova zní velmi sebevědomě, ve skutečnosti byla umělá ventilace i ve vyspělých zemích světa realizována jen lokálně.¹⁰⁰

V Čechách byly pro výstavbu škol směrodatné až do dvacátého století rakousko uherské předpisy z roku 1888. Tyto předpisy byly závazné a navrhované projekty s nimi vždy byly

⁹²DUDEK, 10-11

⁹³DUDEK, 13

⁹⁴DUDEK, 16

⁹⁵Jindřich VYBÍRAL: Česká architektura na prahu moderní doby **NAJDI**

⁹⁶Zbyněk STÝBLO: Školské stavby, 2010, Praha, 83-84

⁹⁷BERKEY 4

⁹⁸BERKEY 4

⁹⁹Richard W. BRIGGS: Modern American School Buildings, 1899, 170

¹⁰⁰BERKEY 4

porovnávány příslušným orgánem, který povolil jen vyhovující stavby. Předpisy byly napsány velmi stručně, není například definována minimální velikost ani přesné umístění budovy ve městě, přesto z nich lze vyčíst základní podobu škol v Rakousku-Uhersku. Od obecných požadavků na pozemek školní budovy se předpisy týkají konkrétní dispozice školy – ustanovena je minimální šířka chodeb na 2 metry, velikost učeben se řídila počtem žactva¹⁰¹. V případě menších učeben byl jejich tvar ideálně čtvercový, u větších měla být hloubka k délce učebny v poměru 3 : 5. Celková plocha oken měla odpovídat jedné šestině plochy podlahy učebny, pilíře mezi okny neměly být širší než 1,3 metry. Topení bylo zajišťováno lokálně, nejčastěji pomocí železných kamen s dvojitém pláštěm. Způsoby větrání počítaly pouze s přirozenou ventilací, a to větráním otevřením oken. Předpis nařizoval také zřízení tělocvičen v městských školách, venkovské školy mohly být od povinnosti zřízení tělocvičny oprostěny obecní radou. Na obecných školách byl vhodný rozměr tělocvičny 13x22 m pro 80 dětí, na školách středních 11x18m pro 50 žáků s výškou nad 5,5 m. V učebně bylo dle rakouských předpisů na každé dítě počítáno s plochou lavice 0,6 m², úhrnný vzdušný prostor pro jednoho žáka 3,8 m². Učebny měly mít světlou výšku 3,8 m, ve městech 4, 5m. Kromě učeben a tělocvičen měly být ve škole také vedlejší potřebné místnosti – kreslírny a dílny pro ruční práce. Školní lavice měly být konstruovány tak, aby v nich žáci mohli pohodlně sedět i stát, zároveň by jejich tvar neměl znemožňoval čištění podlahy. Poslední paragraf uložil okresní školní radě, aby dala provedenou školní budovu vždy prohlédnout pedagogickým znalcem a lékařem.¹⁰²

Školy se staly pýchou města, které je dotovalo a jejich návrhy svěřovalo do rukou městských architektů. Staly se manifestem demokratických ideálů i potvrzení síly této nové instituce.¹⁰³ Na přelomu století se školy mnohdy stávaly vysoce standardizovanými užitkovými prostory navrženy tak, aby pojaly co nejvíce studentů.¹⁰⁴ Maximalizované učebny s množstvím žáků a pouze jedním učitelem, který vyžadoval přísnou disciplínu i zastaralé metody učení vedlo Marka Dudka k prohlášení, že v takovýchto školách bylo dítě pouze jako „*slisované krmivo pro továrnu*“ a jeho „*kreativita a svoboda vyjádření jako součást vzdělávacího procesu byla zcela potlačena*“.¹⁰⁵ Formu školy 19. století kritizoval také dánský architekt Herman Hertberger, podle něj pevné uspořádání prostorů ve škole evokuje nutkání k zavedení pořádku a vzniká tak autonomní izolace. Naproti tomu ve školních budovách 20. století je znát stoupající touha osvobodit individuální tvořivost prostřednictvím budov neomezujících, které se otvírají svému okolí – zahradě, která se stává

¹⁰¹V Rakousku Uhersku byl nejvyšší počet dětí v jedné třídě ustanoven na 80

¹⁰²Ferdinand HAVLÍČEK: O stavbách školních budov, in: Styl roč. 4 1923- 1924, 117 - 134

¹⁰³CHATELET

¹⁰⁴BERKEY 4

¹⁰⁵DUDEK, 10

součástí učebního prostředí a navozuje tak sociální interakce mezi žáky.¹⁰⁶

Estetik Emil Edgar se stal dalším velkým kritikem škol konce 19. století. V Čechách se podle jeho názoru stavěly školní budovy buďto „*studené a ukrutně oficielní (...) kasárnické*“¹⁰⁷, jejichž stavba byla pojímána všeobecně, jako úkol „*úředně stavebně-správní*“¹⁰⁸ anebo přehnaně a bezduše reprezentativní „*školní paláce*“¹⁰⁹. Za naprosto „*divadelnickou*“ školu, která jen využívá laciné a okázalé vznešenosti a svou přebujelostí uměle „*vnucuje pocit umění*“ a která se podobá spíše záměčku, označil Obecní školu na bývalém Riegrovo¹¹⁰ náměstí v Praze-Karlíně.¹¹¹

Kromě vzhledu škol byl podle Edgara dalším nedostatkem špatný výběr jejich pozemku. Školní budovy byly buď vtěsnány mezi domy a neměly tak dostatek prostoru, anebo špatně orientovány dle světových stran. Hlavní vina prý stála na „*stavebních úřadech, byrokratech a úřednících, kteří byli často neznalí v umění i estetice*“. Stavební kanceláře prý měly dokonce za Rakouska-Uherska snahu vytvořit univerzální model a projekt škol, který by se aplikoval na všechny novostavby.¹¹²

Tuto přísnou Edgarovu kritiku je však třeba brát s rezervou. Stranou vzhledu karlínské školy je nutno říci, že tvrzení o špatném umístění v tomto případě není na místě. Škola je naopak velmi dobře urbanisticky zapracována do tehdy nově vznikajícího náměstí, kterému tvoří vznešenou pohledovou dominantu, působivou již z pohledu od hlavní třídy Sokolská. Většina školních budov třetí čtvrtiny 19. století byla sice postavena městským stavebním úřadem, nelze však říci, že by jejich navrhování bylo naprosto šablonovité.

Například v tvorbě Josefa Srdínka, městského stavebního inženýra a autora budovy Hládkov, lze říci, že každý vypracovaný projekt školy byl vytvořen individuálně, s ohledem na umístění kde se nacházel a že zde byla snaha tak správně urbanisticky doplnit tvář města. Ať už se jedná o vytvoření nového uzavřeného bloku (ZŠ Hellichova), umístění nárožní budovy na křížení dvou ulic (Resslova) anebo snaha pomocí trojkřídlé dispozice ve tvaru „U“ uzavřít pozemek obklopený třemi ulicemi (Botičská). Školní budovy konce 19. století nelze odsoudit většinově za nekvalitní či šablonovité, což potvrzuje zejména fakt, že velká část z nich stále stojí a slouží svému původnímu účelu vzdělávání a výchově mladých žáků.

¹⁰⁶DUDEK, 5 - 10

¹⁰⁷Emil EDGAR: Budovy školní in: Život a umění . Soudobá architektura 1921, 70

¹⁰⁸Ibidem

¹⁰⁹Ibidem

¹¹⁰Dnes Lyčkovo náměstí

¹¹¹Emil EDGAR: Školy 1918, 8-19

¹¹²Emil EDGAR: Školy, Praha 1918, s.8-19

3.3 Budova školy Hládkov

Školní výuku na Hradčanech zajišťovaly až do 19. století dvě školy. První z nich, farní škola při katedrále sv. Víta, sídlila v domě čp. 40-IV ve Vikářské ulici. Pravděpodobně současně vedle svatovítské školy probíhala také výuka na farní škole strahovské, která byla nejspíš hlavní. V září roku 1868 se obě školy spojily v jednu farní školu strahovsko-vítskou. O rok později díky Hassnerově reformě byla tato farní škola změněna na obecnou školu hradčanskou, rozrostla se a v roce 1874 zajišťovala výuku pěti třídám chlapeckým a pěti třídám dívčím. V témže roce byla pro nové sídlo této školy vystavěna nová dvoupatrová budova čp. 111. UPP¹¹³

V dalších letech přibývalo takové množství žáků i pomocných tříd, že nevelké stavení přestalo vyhovovat. Na základě žádosti členů Malostranské besedy okresní školní rada rozhodla, aby byla dosavadní obecná podvojní škola zrušena a místo ní otevřeny dvě obecné a měšťanské školy zvlášť pro chlapce a pro dívky. Pro nově vzniklou dívčí školu byla schválena adaptace staré budovy čp. 111. Pro chlapce Rada královského hlavního města Prahy schválila návrh výstavby nové třípatrové budovy. V době adaptace jedné budovy a výstavby budovy druhé byla hradčanským dětem zajištěna provizorní výuka v domě „U Kundraticů“ v čp. 112/IV na Pohořelci.¹¹⁴

Pozemkem pro výstavbu byla určena rohová parcela u bývalé fortifikace katastrálních čísel 93, 75 a 96 u bývalé Říšské brány mezi baštami IX a X, u zeměbraneckých kasáren v celkové výměře 1533,88m². Parcelu obklopovaly dvě v té době bezejmenné ulice¹¹⁵, rovnoběžná s Keplerovou oddělovala pozemek od skupiny „baráků“ pro c. k. Zeměbranecké záložníky, druhá spojující na západě Keplerovu s erární silnicí.

Dne 19. dubna 1901 pražský magistrát na základě prošetřených dodaných plánů od městského stavebního úřadu povolil stavbu nové školy chlapecké. Výběrové řízení na hlavní stavební práce vyhrál architekt a stavitel Quido Bělský. Se stavbou bylo započato 10. května 1901, na místě stála celá budova za necelých pět měsíců 4. října 1901. Po dvaceti dnech byl dokončen krov a do konce listopadu byl opatřen kompletní střechou. V zimním období se provedly vnitřní práce – stavba schodiště, klenby, nabíjení stropních trámů do traverz a instalace vodovodu i plynovodu.¹¹⁶

Projektantem budovy byl architekt Josef Srdínko, městský stavební rada ve výslužbě, jehož podpis můžeme najít na původním plánu stavebního úřadu z února 1901. Kromě jeho členství ve Sdružení architektů a inženýrů a prací pro městský stavební úřad nejsou další informace o jeho životě a studiích známy. Svým podpisem v čele městského stavebního úřadu se zvětšil na více než

¹¹³Školní kronika školy na Hládkově

¹¹⁴Administrační zpráva královského hlavního města Prahy z let 1900-1901, s. 608

¹¹⁵Budoucí Schaffleho a Potockého ???

¹¹⁶Administrační zpráva královského hlavního města Prahy z let 1900-1901, s. 609

desíti realizací školních budov po celé Praze v období třetí čtvrtiny devatenáctého století¹¹⁷, který tak tvoří zajímavý architektonický soubor, kterému v budoucnu snad ještě bude věnována větší pozornost, než v této bakalářské práci. Jisté však je, že v případě školy na Hládkově byly fasády budovy nakonec provedeny v bohatší úpravě než podle Srdínka. Nákras konečných fasád jsou datovány květnem a červencem 1902 a signovány Antonínem Hallou.¹¹⁸

Škola je třípatrová, nárožní, hlavní vchod se nachází na zkoseném rohu budovy. Budova se rozkládá na půdorysu nepravidelného písmene U. Jednotlivá křídla školy mezi sebou svírají dvůr nepravidelného lichoběžníkového tvaru. Základní jednotkou půdorysu je pětiúhlá schodištní hala, ze které vycházejí dvě mohutná nárožní křídla. K západnímu křídlu je připojeno dvorní křídlo s tělocvičnou v přízemí.

Obě hlavní fasády leží mezi jednoosými rizality se sdruženými okny, jejich členění je shodné. Severní je sedmiosá, západní desetiosá. Přízemní části fasád jsou tvořeny hladkým soklem, nad ním v přízemí obíhá pásová bosáž, která se nad okny zalamuje do půlkruhových záklenků. Pásová bosáž pokračuje i v první etáži fasád s tím rozdílem, že zde volně pokračuje nad převýšenými, obdélnými okny, která doplňují svazkové klenáky. Sdružená okna v rizalitu v první etáži rozdělují hranolové pilířky s toskánskými hlavicemi.

Druhá a třetí etáž je již bez bosáže hladká. Její plochu člení vysoké pilastry s kompozitními hlavicemi na obou krajích každého rizalitu. Okna druhého i třetího patra střídavě zdobí segmentové frontony s kartušemi s pražským znakem a klenáky v překladu. Dvorní fasády jsou celé pásově rustikované, okna mají posazena do jednoduchých šambrán.

Vzhledem k tomu, že se v bezprostřední blízkosti školy v době vzniku nacházela stavení patřící ke kasárnám zeměbranecké obrany, bylo nutno přizpůsobit tvar školy tak, aby „výkony vojenskými nebyla pozornost dítek od vyučování vyrušována“¹¹⁹. Proto vnitřní chodbová dispozice rozděluje obě jednotraková křídla tak, že dlouhá chodba je umístěna vždy po vnější straně budovy směrem na hlavní ulici, zatímco okna tříd jsou obrácena do klidného dvora.

Ihned po vstupu do školy se dostáváme do nejpůsobivějšího vnitřního prostoru – schodištní hala prochází všemi etážemi na pětiúhlém půdorysu.¹²⁰ Schodiště se vine podél vnitřních stěn až do třetího patra, jeho podestu vynášejí čtveřice toskánských sloupů. Po levé straně se nacházela menší ředitelna, sborovna, jídelna a byt školníka, který měl samostatný vchod z ulice. Po pravé straně byla učebna, kabinet, šatna, sprchy a v křídle tělocvična se spojovací chodbou.

V prvním patře čtyři učebny, jeden kabinet. Kreslárna je v prvním patře logicky umístěna přímo nad tělocvičnou, neboť na rozdíl od ostatních učeben si žádá rozlehlejší prostor na výuku. Ve

¹¹⁷Pavel VLČEK : Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, heslo „Srdínko, Josef“, 619

¹¹⁸Archív výstavby MU Prahy 6

¹¹⁹Administrativní zpráva královského hlavního města Prahy z let 1900-1901, 608-609

¹²⁰JH NAJDI Heslo čp.224/IV in: Umělecké památky Prahy: Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000, s. 438

druhém a třetím patře bylo souhrnem devět tříd a jeden kabinet. Každé patro ještě skýtal dvě toalety vždy na konci chodeb. Chodby byly zrcadlově klenuty a od schodiště se oddělily dřevěnými prosklenými přepážkami. Vchody do místnosti rámovalo dřevěné obložení, spolu s dřevěnými dvoukřídlými dveřmi se dochovalo do dnešních dnů.

Ve dvoře byla též zřízena studna, která byla k dispozici nejen žákům a zaměstnancům školy, ale i pro používání ostatních obyvatel Hradčan.¹²¹

V Archívu výstavby se dochovala originální zpráva z 15.září 1902 od Magistrátu královského hlavního města Prahy: „*Radě kr.hl.m.Prahy povolujeme k žádosti její, aby mohla počínaje 4. září 1902 dáti obývatel a užívati školní budovu v Praze – IV čp. 224 na Hradčanech, ježto při místní komisionelní prohlídce bylo shledáno, že stavba provedena byla dle schválených plánů a daného povolení a že zdivo veškerých místností jest vyschlé.*“¹²²

¹²¹Administrační zpráva královského hlavního města Prahy z let 1900-1901, s. 619

¹²²Zpráva viz. Archív výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 224/IV

4 Škola Parlérova

4.1 Školství 1930

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl ve školství nadále určující Hassnerův zákon z roku 1869 a školská soustava z dob Rakouska-Uherska tak byla ve větší míře zachována. Objevily se proto mnohé námitky a kritické názory na mladé československé školství, které neodpovídalo potřebám a požadavkům na vzdělání svobodného občana republiky.¹²³ Přes všechny tyto připomínky je nutné zmínit, že mezi prvními úkoly, kterým čelilo čsl. Školství, bylo především sjednotit zastaralé školství na Slovensku s Čechy a to jak právně, organizačně, administrativně i pedagogicky. Dále bylo nutné zřídit nebo rozšířit nové školy také v pohraničí a Podkarpatské Rusi.¹²⁴

V novém státě byla palčivá také národnostní otázka. Nevraživost mezi českými a německými školami z konce 19. století pokračovala, v Čechách sice německé školy přetrvávaly, němečtí pedagogové se však nemohli smířit s nově vzniklou republikou. Pro zlepšení menšinových škol byl vydán menšinový školský zákon, který však svůj účel nesplnil – přispěl akorát k tomu, že byly zakládány české školy i na územích, kde převažovalo německé obyvatelstvo.¹²⁵

První drobnou reformou byl zákon č. 455/1919 o zrušení celibátu učitelek. Zasloužila se o to především bojovnice za lidská práva Fratiška Plamínková. Tato pokroková učitelka, spisovatelka a zakladatelka Ženské národní rady měla později podíl i na prosazení všeobecného hlasovacího práva.¹²⁶

Důležitým počinem bylo také založení druhé české univerzity Masarykovy v Brně v roce 1919 se čtyřmi fakultami přírodovědecká, filosofická, lékařská a právnická.¹²⁷

V roce 1920 se pod záštitou prezidenta ČSR T.G. Masarykem konal 1. sjezd československých učitelů a přátel školy, kde se ustanovila Československá obec učitelská. Zde se probírala témata jednotných škol, předškolní výchovy, lidové vzdělání a sociální péče.¹²⁸

Nejvýznamnějším zákonem ve dvacátých letech byl tzv. Malý školský zákon č. 226 z roku 1922, díky němuž došlo k rozvoji všech typů škol. Do základního vzdělání přinesl nové předměty a

¹²³KASPER/KASPEROVÁ 2000 198-201

¹²⁴KOVAŘÍČEK 1983 82

¹²⁵KASPEROVÁ 2000 198-201

¹²⁶KOURA, Petr. *Politická, která se nikdy nebála ozvat: Fratiška Plamínková byla nesmírně pracovitá - jako učitelka, politička i bojovnice za práva žen. Mladá fronta Dnes. B. 2005, roč. 16, č. 211, s. 6*

¹²⁷<http://www.90.muni.cz/o-zalozeni-mu/> citováno 8.7.2014

¹²⁸KASPER/KASPEROVÁ 2000 198-201

to zejména občanskou výchovu a nauku, tělesnou výchovu i pro dívky.¹²⁹ Díky němu byly měšťanské školy přejmenovány na občanské, byla sjednocena povinná školní docházka na 8 let na území celého Českoslovenka¹³⁰. Na školách obecných zrušil úlevy kvůli práci v zemědělství na úkor plnění školní docházky a k uvedeným předmětům přibyl ještě nepovinný předmět nauka o domácím hospodářství. Na školách občanských rýsování a jednoduché účetnictví. Předmět náboženství přestal být povinný, na základě písemní žádosti rodičů mohli být žáci vyučováni zproštěni. Počet žáků ve třídě upravil z počtu 80 na 60, dal vzniknout nižším a vyšším školám odborným s obchodním, průmyslovým nebo zemědělským zaměřením.¹³¹

Přese všechna tato opatření ale zákon pouze upravoval ten Hassnerův, bylo cítit volání po větším respektu k individualitě žáka, odstranění jednostranného přetěžování intelektu mládeže. V celé Evropě bylo na počátku 20. století hnutí pedagogické obnovy, stěžejní země Anglie, Německo, které vyvrcholilo ve dvacátých a třicátých letech do období, které se nazývá pedagogický reformismus. Dosavadní způsob výuky byl odsuzován, byla potřeba nové školy nepotlačující osobnost, škola zajímavá a přitažlivá, která dokáže připravit žáky na život i po praktické stránce. Škola, kde je vyzdvihována individualita jedince, na kterého je podle jeho osobních zájmů a potřeb kladeno přiměřené množství nároků.¹³²

Mezi hlavní představitele pedagogického reformismu se řadí Ellen Key – švédská spisovatelka, pedagožka a zástupkyně ženského hnutí, John Dewey – americký představitel moderní výchovy a belgický psycholog a lékař Ovide Becroly.¹³³

V Československu po vzoru ostatních zemích probíhal tlak na reformu poválečeného školství a řada pokusů o změnu vzdělávacího systému. Dá se rozdělit do dvou etap dvacátých a třicátých let.

První etapa z let 1919-1929 se nesla v duchu individuální školských pokusů a iniciativ. Jednotlivci vycházeli z osobního přesvědčení, snah a zkušeností, proto byly tyto pokusy vždy spojeny s myšlením a mentalitou daného pedagoga. Společným rysem těchto snah bylo zachování přirozeného vývoje dítěte s důrazem na individuální svobodu. Hlavní myšlenka se zabírala tématem svobodné výchovy a volné školy na základě učení J. A. Komenského a J.J. Rousseau, který tvrdil, že dítě je od přírody dobré a je třeba mu nechat plnou svobodu, aby se rozvinulo. Mezi stoupence těchto názorů řadíme Josefa Úlehlu, Boženu Hrejsovou, Ladislava Havránka nebo

¹²⁹ HORÁK 98

¹³⁰ Na Slovensku byla do té doby povinná školní docházka jen šest let

¹³¹ KASPER/KASPER 2000 198-199

¹³² SVOBODOVÁ, Jarmila: Reformní pedagogika ve světě, dostupné na <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/06/pedagogick-reformismus-ve-svt-i-u-n.html> (citováno 8.7. 2014)

¹³³ Ibidem

Druhá etapa (1929-1939) spočívala na vědecky založené reformě českého školství, kterou vypracoval docent pedagogiky na Karlově Univerzitě Václav Příhoda v čele reformní komise, působící při pedagogické fakultě v Praze. Svě zkušenosti načerpal ze studijních pobytů na amerických univerzitách, kde se inspiroval předními pedagogy Johnem Deweyem a Edwardem Thorndikem. Příhoda považoval za nespravedlivé, že výběr školy desetiletého dítěte neurčují jeho schopnosti a dovednosti, ale sociální a finanční postavení rodiny. Tvrdil, že v tak mladém věku nelze předurčit pevný směr mladé osobnosti, neboť jeho studijní výsledky a zájmy ještě nejsou trvalé a směřodonné. Proto tzv. Organizačním a učebním plánem reformních škol umožňuje volný přestup z jedné školy na druhou podle individuálního vývoje.

Škola podle Příhody má být jednotná, pracovní, společenská s žákovskou samosprávou a vnitřně diferencovaná, kdy je učivo odstupňováno podle nadání žáků. Měla motivovat mládež k učení a podpořit samoučení tím způsobem, že žák pracuje sám s učebnicí, řeší jednotlivé úkoly a dál pokračuje až tehdy, kde je řešení správné. Způsob vyučování měl vycházet z daltonského plánu – volnost, samostatnost a spolupráce. Učení by nemělo být automatické, ale vycházet z celků, ve kterých dítě vnímá svět, vyučovací předměty by měly být volně propojeny.

Po pečlivé přípravě a dlouhému vyjednávání povolilo Ministerstvo školství otevřít k 1.9.1929 několik pokusných reformních měšťanských škol tak, aby se posbíraly výsledky jejich činnosti a teprve na základě těchto údajů mělo být rozhodnuto o povolení faktických změn podoby českého školství. Hospodářská krize však tento plán přerušila, kvůli nedostatku financí i politickým důvodům ve třicátých letech nedošlo k žádné větší reformě. Po skončení druhé světové války zbylo jen málo času na využití předválečných zkušeností s pokusnými školami a únorový převrat roku 1948 přinesl naprosto odlišný pohled na vzdělávací systém.¹³⁵

4.2 Architektura škol okolo roku 1930

„Každá moderní škola, byť by realizovala jen část moderních reformních myšlenek, je umělecko-historicky důležitá.“¹³⁶

Protože se v první polovině dvacátého století problematika školství dostávala do veřejných diskusí, bylo jí věnováno dostatek prostoru i dobových publikacích. Známi architekti a teoretici

¹³⁴Ibidem

¹³⁵ SVOBODOVÁ, Jarmila: Reformní pedagogika ve světě <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/06/pedagogick-reformismus-ve-svt-i-u-ns.html> citováno 8.7. 2014

¹³⁶ Emil EDGAR: Budovy školní in: Život a umění: Soudobá architektura, Praha 1921, s. 71

publikovali v časopisech své informativní i kritické články o soudobé architektuře a stylu. Seznamovali tak čtenáře se současnými trendy domácími i zahraničními. Revue, které se zabývaly školní архитектурou i školstvím, byly zejména Styl, Stavitel a Stavba.

Výstavba škol po roce 1918 v Československu rychle vzrůstala. Každým rokem přibývalo v průměru sto škol obecných, počet obecných škol se během let 1918 – 1938 zvýšil o 1800 budov, počet měšťanských škol se vyšplhal z 1500 na 1937. Velké množství škol se zřizovalo také v oblastech Slovenska a Podkarpatské Rusi, kde bylo nutné vybudovat v podstatě novou školskou síť.¹³⁷

Staré rakouské předpisy o výstavbě škol se staly nevyhovující, školy z minulého století byly svými dispozicemi i vzhledem málo funkční a zbytečně zastaralé. Ve dvacátých a třicátých letech je ve školní architektuře cítit volání po nové, moderní škole, která by vyhovovala moderním požadavkům v nově vzniklé Československé republice. Podle architektů má být nová škola být vzorem účelnosti, jednoduchá a s umělecky vyváženými, harmonickými poměry.¹³⁸ Nejprogresivnější vzory pro novou výstavbu škol vznikaly zejména v Německu, Holandsku a Anglii.

Už dvacátých letech dvacátého století byly formulovány první zásady pro vybudování účelnějších škol, avšak zatím jen jako pouhé oddělené doplňky či dodatky k rakouským předpisům z roku 1888.

Stejně jako ve století předchozím, výstavba škol byla nejčastěji doménou městských stavebních úřadů. Proti tomuto velmi protestoval estetik a architekt Emil Edgar, který důrazně doporučoval, aby stavby škol neprojektovali „stavební byrokraté“¹³⁹, ale aby se na ně vypisovaly regulérní architektonické soutěže s přesným zadáním od odborníků. Už školní pozemek by se měl podle něj vybrat za účasti architekta, školního lékaře a pedagoga.¹⁴⁰ Tento ideální stav však neodpovídal skutečnosti i o dvacet let později, což komentuje Václav Kolátor: „(...)spolupráce moderního pedagoga, hygienika a architekta-projektanta jest u nás zcela ojedinělým zjevem“.¹⁴¹

Architekti kritizovali stavění škol v minulém století a proto několik z nich vypracovalo nové podněty a připomínky pro zlepšení kvality školních budov, od těch obecných pravidel dispozic až po detailní návrhy výzdob učeben. Nejzásadnějším měřítkem pro stavbu školy vnímali správný výběr pozemku, protože v minulosti toto prý nebylo považováno za příliš důležité. Ideálním místem pro výstavbu nové školy bylo úplně volné prostranství v nové části města. Místo by mělo být ze všech stran obklopeno vzduchem, světlem a zelení, která by bránila zvýšenému pohybu prachu a

¹³⁷Václav KOLÁTOR: Naše školství a školy in: Stavba, roč. 6 1938, 93

¹³⁸Ferdinand HAVLÍČEK: O stavbách školních budov, in: Styl 1923-1924, 118

¹³⁹Emil EDGAR: Budovy školní in: Život a umění: Soudobá architektura, Praha 1921, 71

¹⁴⁰EDGAR 1921, 71

¹⁴¹KOLÁTOR 1938, 94

přístupu rušivých elementů z ulice.¹⁴²

Co se týče kvality půdy, škola by neměla stát na zemině znečištěné organickými látkami a vždy by měla být vyšetřena povaha spodní půdy a spodních vod. K rakouským předpisům je třeba doplnit, že pozemek školy by měl být tak velký, aby pojmul dostatečně velkou školní budovu, školní zahradu, hřiště, či případnou přístavbu školy v budoucnu.¹⁴³

Dalším důležitým faktorem při stavbě škol byla správná orientace učeben podle světových stran tak, aby žákům zbytečně nesvítily do očí během výuky sluneční paprsky a příliš je neunavovaly. Vhodným řešením se zdá být orientace učeben na jižní stranu, odkud je slunce nejpříjemnější. Východní strana se považovala za nevhodnou, protože slunce z této strany ozařuje místnost v létě celé dopoledne, západní slunce by zase místnost přehřívalo. Severní strana nedovoluje slunečním paprskům proudit do učebny vůbec.¹⁴⁴

Ve dvacátých letech stále převažoval chodbový typ školy, který se ale také dočkal několika inovací. Základním požadavkem byla snadná orientace žáků ve školách, proto by cesta od vchodu ke třídě měla být jasná a přímá a chodby by se neměly zbytečně křížovat.¹⁴⁵ Šířku chodeb by bylo záhodno zvětšit aspoň na 2,6 až 3 metry, aby žáci měli dostatek prostoru na zdravotní korzování v případě špatného počasí. Stěny chodeb by měly být obloženy u podlahy aspoň jednou vrstvou kachlíků, aby bylo usnadněno mytí podlahy.¹⁴⁶

Na přelomu dvacátých a třicátých let se už do českých zemí dostávají nejnovější podněty ze zahraničí a působením nového stylu – funkcionalismu škola přehodnocuje zejména systém chodeb, který už neodpovídá nové teorii účelnosti.¹⁴⁷ Hlavními směrnicemi v novodobé výstavbě škol bylo splnění požadavků pedagogických, hygienických, účelnost a úspora v provozu i nákladu.¹⁴⁸

Následující typy škol spojuje vždy touha po úspoře prostoru, omezení plochy chodeb a hlavně snaha otevřít učebny světlu v maximální míře, neboť chodbový typ umožňuje prosvětlit přirozeným světlem třídu pouze z jedné strany.

Tradiční chodbové dispozice se drželi architekti Bohuslav Fuchs a Josef Polášek při návrhu Obecné a mateřské školy v Masarykově čtvrti v Brně. Uzavřený půdorys ale doplnili vtipným nápadem – z jedné strany jsou učebny osvětleny třemi velkými okny a v místě, kde bychom čekali střední zeď oddělující učebnu od chodby, je tato nahrazena nosnými betonovými pilíři s výplňovou skříňovou stěnou. Tak se do učebny dostane nepřímě i světlo z chodby, která již neslouží jako šatna,

¹⁴²Emil EDGAR: Školy. Praha, 1918, s 35-41

¹⁴³HAVLÍČEK 1923-1924, 117

¹⁴⁴EDGAR 1921, 71-72

¹⁴⁵EDGAR 1921, s. 72 - 78

¹⁴⁶HAVLÍČEK 1923-1924, 118

¹⁴⁷Josef POLÁŠEK: K vývoji školních budov in: Stavitel roč.10 1929, s. 157

¹⁴⁸Vladimír STRÍBRNÝ: Nové vlivy ve stavbě škol in: Stavba č. 9 1931, s.141

protože ta je pro celou školu centralizována v přízemí.¹⁴⁹

Experimenty s okny pokračovaly. Architekt Otto Haessler ve škole v německém městě Celle navrhl nový tvar okna v učebně. Okno probíhalo od sníženého parapetu až ke stropu, rozdělovalo se na tři části – úzkou spodní zcela zasklenou, prostřední široká otevíratelná okna a horní úzkou část, která sloužila k ventilaci a otevírala se vyklopením se po celé ploše okna. Horní ventilace podle navrhujícího architekta prý úplně dostačovala¹⁵⁰, důmyslnější ventilaci oken navrhl Vladimír Frýda v občanské škole ve Vysočanech.¹⁵¹

Jiné řešení oken je vidět ve škole v Utrechtu (Holandsko) od architekta Wilhelma Maase. Učebna má z boční strany jedno veliké okno zabírající většinu stěny, rozděleno sklem na dvě části, přičemž celá polovina skla se dá zasunout do zdi. Střední zeď je celá prosklená, stejně jako vnější zeď chodby, která vybíhá na venkovní pavlač. Skleněné zdi se dají sklápět a zasouvat tak, že při pěkném počasí může vzniknout jeden velký, celistvý prostor otevřený ze dvou stran.¹⁵²

Vedle chodbového typu se na přelomu dvacátých a třicátých let zrodily dva úplně nové dispoziční typy.

První z nich se nazývá tzv. **halový typ**. Jeho princip spočívá v tom, že předlouhé chodby nahrazuje velká centrální síň, ze které vybíhají jednotlivé třídy. Ta mohla sloužit jako společenská místnost, aula nebo dokonce tělocvična. V některých případech v ní bylo umístěno jeviště vhodné pro žákovská divadelní představení, síň se také mohla zpestřit využitím promítací komory, ze které by se žákům mohlo promítat na protilehlou stěnu naučné filmy. Příklad halové školy u nás se nachází v Černilově u Hradce Králové.¹⁵³ Jedinou nevýhodou halového typu by mohla být přemíra hluku, který by se mohl přenášet až do tříd, kde probíhá normální výuka.

Druhým ustálenějším typem, který k nám přišel ze zahraničí, je **typ pavilonový**¹⁵⁴. Původně se měl používat pouze pro tělesně slabé děti, ale pak se ukázalo, že ze zdravotních důvodů se hodí pro všechny děti. Jeho princip je jednoduchý, v případě nevlídného počasí se učí v učebně, v létě naopak v přilehlém na přilehlém dvoru nebo terase. Učebna měla jednu či dvě celoprosklené stěny, které se daly rozevřít a sjednotit vnitřek s vnějškem. Děti se pak mohly učit v těsné blízkosti s přírodou.¹⁵⁵

Typ pavilonový s maximální prolomení stěny byl použit v obecné škole v Amsterdamu architektů B. Bijvoeta a J. Duikera z roku 1929. Její výhodou je malá půdorysná plocha, vystavěla se do výše třech pater. V každém patře jsou umístěny diagonálně naproti pouze dvě učebny

¹⁴⁹POLÁŠEK 1929, 157

¹⁵⁰STŘÍBRNÝ 1931, 141

¹⁵¹STŘÍBRNÝ 1931, 141

¹⁵²POLÁŠEK 1929, 157 - 160

¹⁵³Josef POLÁŠEK: Nové směry ve stavbě škol. Stavitel. 1931-1932, roč. 13, s. 131.

¹⁵⁴V němčině „Pavilonschulen“, v holandštině „Oppene-Luchtschool“

¹⁵⁵POLÁŠEK 1929, 160

čtvercového tvaru se skosenou plnou stěnou. Všechny ostatní stěny jsou ze skla a ocele a tak opticky plynule přecházejí ve dvě přilehlé terasy. Učebny jsou vždy přístupné z minivestibulu uprostřed, který v sobě ukrývá šatnu, schodiště a toalety. Tímto způsobem se opět vyhýbá chodbám a půdorys je tak úspornější. Školní lavice uvnitř učeben jsou uspořádány po způsobu amfiteátru.¹⁵⁶

Za jistou obdobu pavilonového typu můžeme považovat školu ve čtvrti Niederursel ve Frankfurtu nad Mohanem, kterou navrhl Franz Schuster. Skládá se ze tří úzkých pavilonů, obsahuje vždy dvojici učeben, kterou mezi sebou spojuje společný vestibul, tím získává učebna přirozené osvětlení z obou podélných stran. V případě této školy se jedná o velká okna s nízkým parapetem na jedné straně, v protější stěně úzký pás vyklápěcích oken pod stropem. Tento systém oken je výhodný jak pro osvětlení třídy, tak pro větrání, není již třeba přidávat umělou ventilaci. Pro naše prostředí by toto řešení bylo moc nákladné, neboť požaduje velký pozemek.¹⁵⁷

Nově byla do škol zaváděna elektřina a plynové osvětlení se měnilo elektrické. Ve školách se postupně upouštělo se od lokálního vytápění kamny ve třídách, která často znepříjemňovala vzduch ve třídách a byla náročná na údržbu, protože bylo nutné vždy zajistit stálý přísun dřeva nebo uhlí. Oproti tomu ústřední vytápění bylo sice dražší při zařizování, ale levnější na údržbu. Umělá ventilace představovala ve dvacátých letech značné udržovací náklady, proto se zaváděla pouze výjimečně a to jen na vysokých školách.¹⁵⁸

Vývoj školství také přinesl potřebu nových místností ve škole. Kromě kabinetů a učeben by ve školách neměly chybět také umývárny, kde by si žáci mohli umýt ruce, šatny, sprchy, dílny, místnost pro školního lékaře.¹⁵⁹

Dříve byly šatny součástí učeben, ve dvacátých letech se ze zdravotních důvodů žádalo, aby děti odkládaly svrchní oděv mimo učebny a přispěly tak ke zlepšení vzduchu v místnosti. Umístění zvláštních šaten do školy bylo trojího typu. Buďto se u hlavního vchodu zřídila ústřední prostorná šatna pro všechny třídy, případně na každém patře jedna společná. Velká samostatná šatna se dala dobře větrat. Avšak v případě, že žákům skončilo vyučování ve stejnou chvíli, se tato šatna stala nepraktickou – žáci se v ní tísnili. Nejlepším řešením bylo zřídit pro každou učebnu nebo dvě dohromady vlastní šatnu, dostupnou z učebny i chodby. Toto řešení se ukázalo bohužel příliš nákladné a náročné na prostor. Nejčastěji se proto upřednostňovaly šatny v chodbách. Toto řešení bylo ze všech nejméně nákladné, ale muselo být vždy zajištěno dostatečné větrání na chodbách. Stěny pod kabáty měly být opatřeny kachlíky, aby se daly dobře čistit.¹⁶⁰

Z hygienických hledisek se změnila k lepšímu také podoba toalet a dostatečné vybavení

¹⁵⁶POLÁŠEK 1929, 160

¹⁵⁷STŘÍBRNÝ 1931, 142

¹⁵⁸HAVLÍČEK 1923-1924, 134

¹⁵⁹Ibidem

¹⁶⁰HAVLÍČEK, 1923-1924, 118

učeben a umývárny umyvadly. Na pití pro žactvo dříve sloužila venkovní studna se společnou nádobou, která ale byla často příčinou přenášení infekčních nemocí. Díky rozvedené kanalizaci se stavěla hygienická pítka - „studánky s malými vodotrysky“¹⁶¹. „*Studánky vkusně zařízené okrášlují a oživují školu znamenitě.*“¹⁶²

Změnou procházely také samotné místnosti učeben. Jak už bylo řečeno, v jedné třídě obecné a měšťanské školy mohlo najednou studovat až 80 dětí, což bylo nadlidským úkolem pro většinu pedagogů. Aby se výuka stala kvalitnější a učitel se mohl žákům víc věnovat, vláda Československé republiky upravila zákonem dosavadní předpisy a počet žáků ve dvacátých a třicátých letech postupně snižoval až na počet 60 žáků v jedné třídě pro školní rok 1932/33.¹⁶³

Pro zlepšení studijního prostředí pro žáky se začal se klást stále větší důraz na potřebu světla, plocha oken se proto postupně zvětšovala. Natěry, které se používaly okna na toaletách, nahradilo matné sklo matné, které světlo nepohltilo, ale rozptýlilo. Vzhled učeben poznamenal i vývoj technologických stavebních postupů - hořlavé trámové stropy ze dřeva se nahrazovaly ohnivzdornými stropy železobetonovými. Tyto ale více propouštěly zvuk, proto se doplňovaly náspy z písku, vápence nebo korku.¹⁶⁴

Aby se žáci ve škole cítili útulně, měli by díky snížení počtu žáků ve třídě obývat menší jednotku třídy. K útulnosti výrazně napomáhalo, když se spodní části stěn natřely sytou barvou, která propůjčila třídě trochu dětské barvitosti. Sladění typu dřevěného obložení dveří s materiálem nábytku bylo samozřejmostí.¹⁶⁵

Školní nábytek měl být co nejjednodušší buďto bez okras a článkování, kde se jen usazoval prach¹⁶⁶, nebo u menších dětí pouze ozdoben jednoduchým motivem tak, aby dítě snadno poznalo, že lavice je jeho.¹⁶⁷ Z chodeb mizely velké skříně, které zbytečně ubíraly prosto, zařízení učeben tak mohla doplnit výkladní skříňka na preparáty se sklem ze třídy i z chodby.¹⁶⁸

Uvnitř učeben se snažilo využít prostor stěn co nejúčelněji. Původně vertikální tabule se rozšiřují horizontálně a jsou často kombinovány s již zmíněnými skříněmi v síle zdi. Pevné, těžké široké lavice pro více žáků se nahrazují volnými lehkými lavicemi se dvěma židlemi tak, aby se mohly volně přesouvat po učebně a spojením tvořit různě velké pracovní plochy. Při přemísťování pracovních stolů ztrácí pódium pro kantora, proto byl učitelský stůl snížěn do stejné polohy, jako lavice.¹⁶⁹

¹⁶¹HAVLÍČEK 1923-1924, 134

¹⁶²Ibidem

¹⁶³HAVLÍČEK 1923-1924, 131-132

¹⁶⁴HAVLÍČEK 1923-1924, s.132-133

¹⁶⁵EDGAR 1921, 79

¹⁶⁶HAVLÍČEK 1923-1924, 137

¹⁶⁷EDGAR 1921 80-85

¹⁶⁸HAVLÍČEK 1923-1924, 137-138

¹⁶⁹STŘÍBRNÝ 1931, 145

Vedle požadavku správné dispozice se zároveň zdůrazňovala důležitost estetické stránky školy, která podle estetika Emila Edgara formuje děti již v útlém věku. Tento autor ve svých radikálních názorech brojí dokonce proti běžné výzdobě chodeb škol výtvarnými pracemi žáků, nadměrnému vyvěšování „obrázků bez ladu a skladu“¹⁷⁰, doporučuje spíše barevné litografie nebo „krásný nápis, citát Masarykův, Husův“¹⁷¹. Na chodbě školy by podle něj měl být vyvěšen i půdorys školy, aby se žáci mohli naučit porovnávat plán se stavbou.¹⁷² I výzdoba učebny měla sloužit k vyučování, proto se na stropě doporučilo vyznačit světové strany, na stěnu umístit metrové měřítko, aby si žáci vštípili veličiny, které budou v životě potřebovat.¹⁷³

4.3 Budova školy Parlérova

Jak jsme se dozvěděli v předešlé kapitole, měšťanská a obecná škola dívčí na Hradčanech sídlila po adaptaci budovy roku 1901 v čp. 111 na Pohořelci. Po první světové válce opět tato budova pomalu přestávala stačit stále se zvětšujícímu počtu žákyň.

Na konci dvacátých let byly prováděny adaptace a rozšiřování Černínského paláce pro potřeby Ministerstva zahraničních věcí. Z tohoto důvodu Ústřední zastupitelstvo hlavního města Prahy povolilo, aby město Praha prodalo československému státu části pozemků, na kterých tehdy stála měšťanská a obecní dívčí škola. A tak byla budova prodána za kupní cenu 770 000.- Kčs.¹⁷⁴

Z podnětu tehdejšího ministra zahraničí Edvarda Beneše město přijalo jako náhradu za starou školní budovu 3 000 000.-Kčs na stavbu nové školy na pozemku, který navazoval na měšťanskou a obecní školu chlapeckou v čp. 224 na Pohořelci.¹⁷⁵

Magistrát hlavního města Prahy dne 19. září 1930 povolil¹⁷⁶ přeměnu pozemků katastrálního čísla 93/3, 93/4, 141/1 a části stavební parcely č. 284 v Praze na Hládkově na místo stavební pro stavbu nové dvoupatrové školní budovy. V souvislosti s tímto vyjádřením bylo povoleno sbourat dům čp. 118, který se nacházel na pozemku, jež patřil obci a také zrušit ulici Schöffleho, která vedla přes pozemek.¹⁷⁷

Na jaře roku 1931 bylo započato se stavbou pod vedením architekta Václava Suka. Výstavba školní budovy probíhala bez větších komplikací, drobná výtka se týkala že se 6. dubna 1931 obrátil

¹⁷⁰EDGAR 1921, 78

¹⁷¹EDGAR 1921, 78

¹⁷²EDGAR 1921, 71

¹⁷³HAVLÍČEK 1923-1924, 137

¹⁷⁴Z projevu Jana Vondráčka při slavnostním jmenování obecné a měšťanské dívčí školy na „Školu Hany Benešové“ z roku 1947, Školní kronika

¹⁷⁵Ibidem

¹⁷⁶O průběhu jednání ohledně úmrtního domu Tycha Brahe viz kap. Kurzův dům

¹⁷⁷Archív výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 118/IV

na pražský Magistrát Spolek k ochraně zvířat pro Československou republiku, neboť během stavby se vyskytovaly „*stále výjevy týrání tažných zvířat*“ z důvodu „*neupravenosti a nepevnosti příjezdů*“. Vzápětí byla příjezdová cesta zpevněna. Školní budova byla zcela dokončena 1. 2. 1931, kdy byla zkolaudována a dostala čp. 224. Oproti původním plánům se lišila pouze v detailech -v severním křídle byl učiněn zářez do půdorysu, a jídelna byla rozšířena o plochu přehlé chodby a sílu zdiva, které se neprovedlo, a na místo něj byl zřízen železobetonový pilíř.¹⁷⁸

Plány na stavbu školní budovy vypracoval Městský stavební úřad, podepsány jsou přednostou Mečislavem Petřem a Karlem Benešem. Stejně jako o třicet let dříve, většina školních budov byla opět zpracovávána městským stavebním úřadem. Mečislav Petř se tak podílel na několika realizacích škol v Praze v letech 1927 – 1933. Jiří Hilmera a Pavel Vlček však připouští, že v případě školy čp. 118 „*čistota funkcionalistické koncepce i její invenční úroveň vede k dohadům o skutečném, v úřední dokumentaci však nejmenovaném projektantovi, vyznačujícím se živějším stylovým cítěním, než jaké se projevuje v jiných projektech z městského úřadu té doby.*“¹⁷⁹

Půdorys školy má tvar nepravidelného „T“ se dvěma otevřenými dvory a dvěma asymetrickými dvouraktovými křídly. Na severní straně je přímo navázána na křídlo tehdejší chlapecké školy čp. 224. Budova má dvě patra s částečným třetím patrem nad schodištěm a vestibulem.

Dispozičně je školní budova řešena podobně jako u školy Hládkov chodbovým systémem. V křídle navazujícím na budovu Hládkov jsou třídy umístěné na shodné straně, v kolmém jižním křídle na jižní straně. V místě křížení dvou křídel se otevírá prostorný vestibul s výrazným dvouramenným schodištěm s podestou zakončenou obloukem s přímým osvětlením proskleného oblouku.

V suterénu budovy byla projektována tělocvična, místnost pro nářadí, místnost pro tělocvikáře, sprchy, toalety, šatny, sklep pro palivo, kotelna, prádelna, sušárna a sklepy. V severním křídle dívkám sloužila cvičná kuchyně s přípravnou a jídelnou, společné toalety, spíže a teplovzdušná komora. Tyto místnosti spojila průběžná chodba.¹⁸⁰

Vstup do přízemí byl zajištěn z hlavního vchodu na jižní straně. Navrhly se zde čtyři učebny, dva kabinety, školníkův byt, dvě místnosti pro útluk školní mládeže, toalety, umývárna a šatna ve výklenku u toalet. Ty opět spojují chodby na severní na západní straně, které ústí do vestibulu s dvouramenným schodištěm.¹⁸¹

První patro se stalo místem pro celkem čtyři učebny, dvě pracovny, tři kabinety, ředitelnu, hovorňu, sborovnu, toalety, umývárnu a opět šatny, umístění schodiště a vestibulu je totožné s

¹⁷⁸ Archív výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 118/IV

¹⁷⁹ UPP 2000, 341

¹⁸⁰ Zápis s.2 viz. Archív výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 118/IV

¹⁸¹ Ibidem, s. 3

přízemím, z východní strany měla být otevřená, zastřešená místnost přístupná v letním období, která se nerealizovala.¹⁸²

Ve druhém patře se projektovalo šest učeben, kreslárna s kabinetem, komorou pro kreslicí prkna, dva kabiny, toalety a umývárna. Vestibul a schodiště odpovídají ostatním patřům s tím rozdílem, že za nejvýchodnější třídou se nachází schodiště do třetího polopatra, kde byla umístěna fyzikální síň s přípravnou. Pod tímto schodištěm je úzkou chodbou veden výstup na otevřenou terasu, kde se dala v letních měsících vést výuka, což odpovídá tehdejší představě o škole otevřené okolnímu prostředí a přírodě.¹⁸³

Celá budova je vyzděná z cihel, na překlady stropní a schodová konstrukce byl použit železobeton. Plochá střecha ze stejného materiálu je kryta izolací. Vnitřní prostory jsou opatřeny šamotovou dlažbou, schody jsou vyrobeny ze žuly. Nad tělocvičnou a místností nad ní jsou zřízeny železobetonové rámy, do nich upevněny stropní konstrukce. V suterénu školy je světlá výška 3,75 m, učebny v prvním a druhém patře 4 m a fyzikální síň 3,9 m.¹⁸⁴

Fasáda je čistá, jednoduchá, nečleněná, z bílé umělé omítky. Funkcionalismu odpovídající navržená pásová okna měla rámy stejného modrého odstínu, jako rámy oken Veletžního paláce. V případě obou budov se tato barevnost zachovala až dodnes. Dolní části fasády tvoří sokl z umělého kamene. Výrazným prvkem zřetelným při pohledu na školu ze dvora je v místě styku křídel v celé výšce budovy prosklený segmentový oblouk, složený z malých převýšených okenních tabulek. Motiv oblouku se pak opakuje v projmutí stěny na chodbách před vstupy na toalety ve všech třech podlažích. V takto vzniklých mělkých emporách byly za mříží umístěny šatny, zpráva z 1.2.1932 doporučuje, aby „šatny byly rozšířeny, poněvadž předpokládanému stavu dětí ve třídách nedostačují“.¹⁸⁵ Výška venkovní římsy byla upravena tak, aby navazovala na západě na římsu staré školy čp. 224 a ve stejné výšce probíhala podél celé budovy.¹⁸⁶

^{Dle} zápisu ve školní kronice se pak obecná a dívčí škola na Hradčanech přestěhovala do nové budovy za jediný den. „*Stěhování školy odbylo se bohudíky hladce, nic se neztratilo, nepoškodilo, nezničilo, nerozbilo. Celý učitelský sbor obecné a měšťanské školy přičinil se o stěhování pomůcek. (...) Jen přičiněním sboru bylo umožněno, že hned počátkem druhého pololetí 3. února, když děti poprvé přišly do nové školy, bylo pravidelné vyučování a pomůcky mohly se půjčovat. (...) Je patrné, že celou tu velkou práci mohl dokázati jen sbor, který žije v nejlepší přátelské shodě, kde jeden druhému upřímně poradí a navzájem vyhoví. Jsem šťastna, že řídím školu, na které je takový sbor a*

¹⁸²Idem

¹⁸³Zápis s.3 viz. Archiv výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 118/IV

¹⁸⁴Zápis s.3 viz. Archiv výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 118/IV

¹⁸⁵ Archiv výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 118/IV

¹⁸⁶Zápis s.4 viz. Archiv výstavby na Městském úřadě Prahy 6, složka domu čp. 118/IV

přeje si, aby tato harmonie i nadále nebyla ničím porušena.“¹⁸⁷

¹⁸⁷ Ředitelka školy: Ze školní kroniky 1931-1932

5 Hala

Od doby vzniku budov Parlérova i Hládkov fungovaly tyto školy odděleně až do roku 1995, kdy se proběhla zatím největší rekonstrukce a tehdejší ZŠ Hládkov s Gymnáziem Jana Keplera se spojily dohromady v jednu budovu. Kromě změn v dispozici jako přesouvání tříd, modernizaci vybavení a úpravu centrálního vytápění v letech 1979 – 1980 se tvář obou škol od svého původního zjevu příliš neliší. Jedinou větší změnou na funkcionalistické budově Parlérova bylo v padesátých letech dozdnění úseků zdi na pásových oknech, protože se vinou špatné konstrukce začaly bortit. Ještě před spojením obou škol při II. Etapě rekonstrukce GJK v roce 1990 byly vyměněny ocelové nosné sloupky mezi okénky v částech segmentového oblouku ve všech třech podlažích a osazeny nové hliníkové vstupní dveře. V nedávných letech pak bylo provedeno zateplení budovy Hládkov s výměnou plastových oken v obou částech školy, které ale správně napodobují původní tvar okenních rámců a tak celkový dojem neruší.¹⁸⁸

Menší školní přístavby zahrnují přístavek na tělocvičné náradí z roku 1967 a již zmíněné rozšíření školní jídelny z roku 2005.

Nejmladší architektonická část Gymnázia Jana Keplera doplnila dvě školní budovy v roce 2009. Jedná se o přístavbu nové tělocvičny, lépe sportovní haly, o které se přemýšlelo už od sedmdesátých let.

Důvody pro výstavbu nového sportovního prostoru byly od začátku jasné – dvě stávající tělocvičny už velikostně nedostačovaly současným požadavkům na tělesnou výchovu. Tělocvična v budově Hládkov má rozměry 17,24x7,24 metrů a bývá využívána zejména dívkami pro aktivity nenáročné na prostor, jako je jóga, pilates nebo aerobic. Funkcionalistická v budově Parlérova má sice větší plochu 19,4x10 metrů, ale pro moderní sporty jako je floorball a basketball také nebyla zcela vyhovující. Pro provozování těchto sportů se sice v letním období dalo využít venkovní hřiště s umělou trávou, v zimním období však při tak velkém počtu studentů na škole bylo velmi obtížné do dvou malých tělocvičen vměstnat.

S konkrétní vizí i přesným stanovením umístění nové přístavby v logické návaznosti na budovu Parlérova proto ředitel Jiří Růžička uspořádal veřejnou soutěž, jejíž vítězem se se svým návrhem stala mladá architektonická kancelář Sporadical¹⁸⁹ v čele s Jakubem Našincem.

Dne 25.7. 2005 obdržel Magistrát hlavního města Prahy – Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu žádost o vydání závazného stanoviska k návrhu dostavby tělocvičny Gymnázia Jana Keplera, na základě které požádal Národní památkový ústav o zpracování odborného vyjádření. Na konci září téhož roku bylo vydáno odborné vyjádření NPÚ, které předložený návrh prohlásilo z

¹⁸⁸ Archív GJK, Archív výstavby na Městském úřadě Prahy 6

¹⁸⁹ <http://www.sporadical.cz/index.php?lang=cze> vyhledáno 13. 5. 2014

hlediska památkové péče za vyloučený. Z důvodů citujeme: „*Novotvar s navrženou úpravou průčelí (...) svým výrazovým ztvárněním architektury nenavazuje na funkcionalistickou architekturu budovy školy. (...) Za kontextuálně navrženou novostavbu lze pokládat pouze takový objekt, který vědomě navazuje na tradiční architektonické postupy z hlediska hmoty, formy i použitých materiálů*“

Architekti ze Sporadicalu obratem zaslali MHMP – OKP dopisem reakci, ve které výslovně nesouhlasí s vyjádřením NPÚ. Upozorňuje, že navržená tělocvična je „*servisním objektem*“ a navržena „*jednoduše na nenápadně*“ a proto její vzhled vychází z funkce, což potvrzuje doktrínu funkcionalistické architektury. Architekti dále vysvětlují důvod použití slunolamů na fasádu jako nejlepší možné řešení, jak zabránit trvalému přehřívání a odkazují přitom i na architekta Le Corbusiera, který tento motiv také použil. Vzhledem k tomu, že odborné vyjádření NPÚ se zabývalo především průčelím, Sporadical předpokládal, že s objemovým, materiálovým i konstrukčním řešením NPÚ souhlasí. Zřejmě jako smírný ústupek prohlásili, že zvažují „*osázení severního průčelí tělocvičny novými stromy*“. V závěru vyslovují svůj názor, že „*i současná architektonická epocha má právo v historickém kontextu uplatnit současně výtvarné, architektonické, konstrukční a technologické principy.*“ a přikládají příklady použití moderní architektury v historickém prostředí.

Dalším krokem pro prosazení dostavby nové tělocvičny podle návrhu Sporadical bylo jednání Sboru expertů¹⁹⁰ z MHMP OKP, kteří se shodli na tom, že zvolený návrh je akceptovatelný. V zápise z 57. jednání konaného dne 3. 11. 2005 ještě uvádějí připomínky k návrhu a to, že fasáda by měla mít rastr drobný, aby se z dálkových pohledů neuplatňoval ornament. Zábradlí na nově vzniklé terase doporučují transparentní a pohledově potlačené. Materiál beton by měl být vposledku probarvený tak, aby se co nejvíce blížil barvě fasády školy.

Na základě vyjádření Sboru expertů vydal MHMP OKP 14.11. 2005 konečné rozhodnutí o tom, že dostavba tělocvičny je přípustná při dodržení podmínek doporučených Sborem expertů a v případě umožnění archeologického výzkumu při hloubení základů, což se nakonec stalo.

Po tomto úspěšném schválení projektu a nalezení dodavatelské firmy, která byla schopná vyrobit všechny díl na míru, mohlo být započato se stavbou.

Samotná realizace proběhla vcelku rychle. Protože na pozemku školy nebylo dostatečné místo na uskladnění dovezeného stavebního materiálu, bylo nutno jednotlivé díly instalovat ještě ten den, co byly přivezeny. Hlavní práce na výstavbě pak probíhaly během letních školních prázdnin. Dělníci nejprve instalovali jednoduchý skelet se sloupy, následně opláštění zevnitř i zvenku betonovými panely. Vůbec největší díly stavby - stropní průvlaky o velikosti 17x3 metrů, se

¹⁹⁰ nezávislý poradní orgán, jehož členy jsou přední odborníci z oblasti památkové péče a příbuzných oborů.

dovnitř dostaly velmi obtížně pomocí vysokých jeřábů.¹⁹¹ Na závěr se tělocvična obložila zevnitř akustickými obklady a sportovní podlahou. Terén pod a okolo tělocvičnou se musel upravovat minimálně, byla položena skrývka hlíny o tloušťce 30cm.¹⁹² Minimální byly také úpravy okolního venkovního areálu – byla vybudována pojízdná rampa, malé parkoviště pro auta školních zaměstnanců a posunulo se doskočiště na skok daleký.

Budova nové tělocvičny přímo navazuje na slepé východní křídlo funkcionalistické části Gymnázia Jana Keplera z roku 1932, prodlužuje tak fasádu do ulice Morstadova. Urbanisticky uzavírá dvůr mezi jednotlivými školními budovami a doplňuje uliční zástavbu východní straně pozemku.

Půdorysné řešení tělocvičny odpovídá požadavku školního basketbalového hřiště o velikosti 13x24 metrů se světlou výškou 7 metrů. Budova je osazena na terén tak, že plocha střechy tělocvičny plynule navazuje na podlaží v druhém patře a tvoří tak venkovní terasu s bezbariérovým přístupem přímo z knihovny školy. Zároveň je podlaha tělocvičny ve stejné úrovni jako travnatá plocha školního dvora. Celá východní stěna byla navržena jako transparentní, dvůr tím opticky zvětšuje.

Hmotově jde o jednoduchý kvádr. Východní stěna je téměř celá prosklená, na západní straně je do hmoty vřezán souvislý pás oken v horní části tělocvičny. Již při prvních návrzích vznikla obava, že prosklenou stěnou bude dovnitř haly pronikat příliš tepla a světla a bude tak docházet k přehřívání, podobně jako je tomu u parlérovské tělocvičny, která je situována ve stejné pozici na západ, jako by měla stát nová. Architekt Našinec tento možný problém vyřešil elegantně pomocí představených slunolamů po celé západní šířce fasády. Tyto slunolamy funkčně zastíňují a ochlazují tělocvičnu, a proto ani v letních měsících nemusí být uvnitř použita klimatizace. Zároveň tělocvičně přidaly estetickou hodnotu, protože z nich vznikl zajímavý rastr, který budovu chrání a zároveň zdobí.

Jakub Našinec měl původně představu o subtilnějších, čtvercových cihlových tvarovkách, které se dříve hojně používaly na stavbu plotů okolo rodinných domků. Podle svých vlastních slov si oblíbil „*starý, komunistický materiál*“¹⁹³. Bohužel po dokončení projektu vyšlo najevo, že výroba takových cihlových slunolamů by byla velmi obtížná, neboť by se musely vyrobit jako jednotlivé části. Návrh se tedy musel přepracovat, aby bylo možno instalovat alespoň panely 2x4m

¹⁹¹ Tato fáze výstavby byla vysoce sledovaná zdejšími studenty z chodeb GJK

¹⁹² Bourání Radia Wave s Jiřím Růžickou a Jakubem Našincem vysílaného dne 8. 4. 2011 k poslechu na http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/bourani-s-jirim-ruzickou-a-jakubem-nasincem-sporadical--875090

¹⁹³ Bourání Radia Wave s Jiřím Růžickou a Jakubem Našincem vysílaného dne 8. 4. 2011 k poslechu na http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/bourani-s-jirim-ruzickou-a-jakubem-nasincem-sporadical--875090

vyrobené prefabrikací.¹⁹⁴ Dodavatelská firma však nebyla schopna vyrobit požadovaný subtilní tvar a tak výsledná mají výsledné slunolamy podobu horizontálních vyklopených roštů, skoro „betonových žaluzií.“

Slunolamy jsou na západní uliční fasádě ukotveny přímo k obvodové stěně. Východní prosklenou část chrání předsazená stěna slunolamů, která zároveň vytváří krytý průchod z šaten v budově na venkovní hřiště.¹⁹⁵

Svým strohým výrazem a jednoduchým tvarem navazuje tělocvična na funkcionalistickou budovu. Stěny tělocvičny jsou vyrobeny z režného pohledového betonu, svou šedou barvou přitom barevně korespondují s přízemím staré budovy, které je tvořeno tmavě šedým omítaným soklem. Architekt Našinec sám chtěl, aby se tělocvična stala takto součástí funkčního zázemí a zbytečně příliš nevyčnívala. V případě výraznějšího barevného řešení by sportovní hala pravděpodobně poutala pozornost kolemjdoucích, takto je funkčně i esteticky zachovaná přirozená hierarchie pater, neboť všechna vyšší nadřazená patra s třídami jsou omítnuta bíle. Vnitřek tělocvičny, který tvoří sportovní podlaha a akustické obklady stěn, je řešen v barvě světle modré, ladí tak s původní barevností oken parléřovské budovy.

Technologicky je konstrukce tělocvičny vyrobena z prefabrikovaných betonových dílů. Nosný skelet založený na pilotách nese tíhu stropu z předpjatých TT panelů. Slunolamy jsou odlity z probarvené betonové směsi. Uvnitř haly je v podlaze podlahové vytápění, podlaha je položena na roštu se sportovním povrchem z PVC.¹⁹⁶

Přestože přístavba nové sportovní haly byla pro kancelář Sporadical první realizací tohoto typu, nutno říci, že svůj úkol zvládla dobře. Podařilo se správně stvořit budovu, která ačkoli je zcela současná, nesnaží se svým vzhledem zbytek školní budovy přehlušit, naopak celek dobře doplňuje. Velmi zdařilou částí tělocvičny je nove vzniklá střešní terasa, která je studenty i profesory hojně využívána jak pro odpočinek, tak studium. Stavba plní funkci sportovní haly, která je využívána od rána až do večerních hodin nejen studentům, ale i zájmovým floorballistům a volejbalistům z Prahy 6. Jediným funkčním nedostatkem se však staly tolik diskutované slunolamy, které svou výslednou podobou nakonec berou vnitřnímu prostoru více světla, než je třeba.

O celkové zdařilosti přístavby nové tělocvičny nicméně vypovídá i to, že ji Pavel Hnilička zařadil mezi nejuznávanější české stavby v ročence Klubu architektů *Česká architektura 2009-2010* (nakladatelství Prostor, rok vydání 2011) a hlavně její kvalitu dokazuje vítězství v soutěži o nej kvalitnější stavbu na Praze 6 v roce 2011. Mezi nominovanými stavbami byla i nová budova fakulty architektury ČVUT z ateliéru Aleny Šrámkové. Porota, složená z odborníků však dala

¹⁹⁴ tzn. beton odlitý do forem.

¹⁹⁵ Zuzana DRAHOTOVÁ: Dostavba tělocvičny GJK, in: Architekt roč. 2010, č. 3, s. 67

¹⁹⁶ Zuzana DRAHOTOVÁ: Dostavba tělocvičny GJK, in: Architekt roč. 2010, č. 3, s. 67

přednost této stavbě. Vítězství této stavby okomentoval člen poroty architekt Luboš Pata: „*Stavba koncepčně velmi dobře zapadá do celku areálu gymnázia i okolí a její nenápadný zevnějšek s péčí věnovanou kvalitnímu detailu skrývá funkčně vyhovující interiéry.*“¹⁹⁷

¹⁹⁷Cenu starostky za kvalitní stavbu získala tělocvična <http://www.sestka.cz/index.php?clanek=3104> vyhledáno 1.4.2014

6 ZÁVĚR

Smyslem této bakalářské práce bylo prozkoumat příběh tří typů školních budov z různých období na pozadí proměn školní architektury v konkrétních obdobích konce 19. a 20. století. Kapitoly o školství nejprve osvětlily, kdy a z jakého důvodu byl zaveden do českých zemí vzdělávací systém, který se postupně osvobozoval od moci církve, zdokonalovala se soustava základního, středního i vyššího vzdělávání a vzniku samostatné Československé republiky osvětlil i první reformní proudy výuky v Čechách.

Jestliže o vývoji školství lze hovořit od druhé poloviny 18. století, školní budovy se jako ostatní veřejné budovy objevily ve století následujícím. Kapitoly o architektuře školních budov zaznamenaly proměny škol co do vzhledu, dispozice i idejí a nejen vlivem názorů moderních architektů 20. století je cítit kontrast mezi typickou kasárnickou, uzavřenou školní budovou 19. století a otevřenou, vzdušnou a moderní školou 20. století, zejména v období funkcionalismu.

Obě školní budovy Gymnázia Jana Keplera by tak měly představovat typické budovy své doby a tím pádem být podle architektonických idejí naprosto rozdílné a nekorespondující. Při bližším prozkoumání začíná být jasné, že toto tvrzení není zcela správné. Obě budovy se sice odlišují na první pohled svým vzhledem a tvarem, rozložením hmot, ale zároveň jsou si dispozičně velmi podobné. U obou je použit chodbový typ dispozice s důrazem na centrální schodiště, které spojuje všechna patra, budovy mají podobné rozložení pater, poměr plochy oken na třídu, i rozměry tříd.

Po důkladné rešerši v oblasti školské architektury první poloviny 20. století je zřejmé, že přes mnoho odlišných architektonických návrhů a typů, zůstává podstata školní budovy stejná po celé dvacáté století. Školní budovy jsou stavěny za účelem vzdělání studentů, u většiny z nich se proto setkáme jak se snahou pro maximální funkci, tak s důrazem na příjemné prostředí, kde se žáci budou cítit dobře. Základními jednotkami školy jsou vždy prostorné, světlé školní učebny, které je třeba propojit komunikacemi a do dispozice správně zařadit další potřebné místnosti jako toalety, šatny, jídelnu, specializované učebny, venkovní i vnitřní prostory na sport a společný veřejný prostor.

Právě z důvodu, že obě školy na Pohořelci jsou postaveny dispozičně velmi podobně, mohlo dojít v roce 1995 k jejich spojení v jednu školu, která funguje jako jeden celek dokonale. Je schopna pojmut 20 tříd po třiceti žácích, každá třída má tak svou vlastní kmenovou učebnu a k dispozici mnoho učeben specializovaných jako chemickou, fyzikální, přírodovědnou laboratoř, PC učebnu, knihovnu a aulu.

Když k těmto dvěma budovám v roce 2009 přibyla ještě přístavba nové tělocvičny, která byla nutná pro zajištění dostatečných prostorů pro výuku tělesné výchovy, z architektonického hlediska se budova GJK stala ideálním prostorem pro kvalitní fungování školy. Kvalitní stavba tělocvičny tak doplnila celek a svým současným vzhledem správně docílila k vyvážení všech tří částí.

Dvoje schodiště usnadňují pohyb mezi jednotlivými patry, protože je na nich menší provoz. Vzdušné a světlé chodby, prostorné učebny a dostatek společného veřejného prostoru poskytují studentům více než příjemný prostor pro studium. Proto považují budovu Gymnázia Jana Keplera za vzorový příklad dobře propojených dílčích architektonických částí z různých období funkčně i formálně tak, že odpovídá nárokům na nejmodernější školní budovu 21. století.

7 Literatura a přílohy

7.1 Seznam použité literatury

BERKEY, Lindsay: A history of School Design, Washington 2012

BURKE, Catherine/GROSVENOR, Ian: School, Londýn 2008

BRIGGS, Richard: Modern American School Buildings, Londýn 1899

CACH, Josef: Dějiny české pedagogiky, Praha 1956

DUDEK, Mark: Architecture of Schools, New York 2000

DRAHOTOVÁ, Zuzana: Dostavba tělocvičny GJK, in: Architekt roč. 2010, č. 3

EDGAR, Emil: Školy. Praha, 1918

EDGAR, Emil: Budovy školní in: Život a umění: Soudobá architektura, Praha 1921

HAVLÍČEK, Ferdinand: O stavbách školních budov. in: Styl 1923-1924

HLUBINKA, Rudolf : Úmrtní dům Tychona Brahe, in: Zprávy památkového sboru hlavního města Prahy 1931

HRŮZA, Jiří: Město Praha, Praha 1989

JANÁK, Jan/HLEDÍKOVÁ, Zdeňka/DOBEŠ, Jan: **Dějiny správy v českých zemích**, Praha 2005²

KASPER Tomáš/KASPEROVÁ, Dana: Dějiny pedagogiky, Praha 2008

KOLÁTOR, Václav: Naše školství a školy. in: Stavba, roč. 6 1938

KOLLN, Herman: Tycho Brahe v Praze, Praha 1994

KOVAŘÍČEK, Václav: Materiály k dějinám pedagogiky , Olomouc 1983

KOURA, Petr: *Politická, která se nikdy nebála ozvat in: Mladá fronta Dnes 2005, roč. 16, č. 211*

LENDEROVÁ, Milena: *K hříchu a modlitbě*, Praha 1999

LENDEROVÁ, Milena/MACKOVÁ, Marie/BEZECNÝ, Zdeněk/JIRÁNEK, Tomáš: Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století. II. díl: Život všední i sváteční., Pardubice 2005

MERHOUT, Cyril/WIRTH, Zdeněk: Zmizelá Praha II: Malá Strana a Hradčany, Praha 2002

POLÁŠEK, Josef: K vývoji školních budov. in: Stavitel roč. 10 1929

POLÁŠEK, Josef: Nové směry ve stavbě škol. Stavitel. 1931-1932, roč. 13

RUTH, František: Kronika královské Prahy a obcíh sousedních, Praha 1903

ŘEZNÍČKOVÁ, Kateřina: Študáci a kantoři za starého Rakouska. Praha 2007

STÝBLO, Zbyněk : Školské stavby, Praha 2010

STRÍBRNÝ, Vladimír: Nové vlivy ve stavbě škol. in: Stavba č. 9 1931

VANČURA, Jiří: Hradčany, Pražský hrad, Praha 1976

VÁŇA, Josef: Dějiny pedagogiky, Praha 1961³

VÁŇOVÁ, Radka: Vývoj počátečního školství v českých zemích, Praha 1986

VLČEK, Pavel (ed.) a kol: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004

VLČEK, Pavel (ed.) a kol: Umělecké památky Čech: Hradčany a Pražský hrad, Praha 2014

VYBÍRAL, Jindřich: Česká architektura na prahu moderní doby, Praha 2002

7.2 Zdroje dostupné on-line

<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=153290&Uz=B&PriUbytOd=03.05.1958&PriUbytDo=07.08.2014&Limit=25> 10.7. 2014

www.gjk.cz 2.1. 2014

Jarmila SVOBODOVÁ: Reformní pedagogika ve světě. <http://psychologie-pedagogika.studentske.cz/2008/06/pedagogick-reformismus-ve-svt-i-u-ns.html> 8.7. 2014

Franz MOKRES: Politické zřízení školské z roku 1805

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/1092/politicke-zrizeni-skolske-z-roku-1805.html> 4.4. 2014

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=PoselB> 14.4. 2014

<http://www.90.muni.cz/o-zalozeni-mu/> 8.7.2014

Anne-Marie Châtelet: School Buildings and Architecture <http://www.faq.s.org/childhood/Re-So/School-Buildings-and-Architecture.html> 30.7. 2014

http://www.rozhlas.cz/radiowave/bourani/_zprava/bourani-s-jirim-ruzickou-a-jakubem-nasincem-sporadical--875090

7.3 Další prameny

Administrační zpráva král. hl. Města Prahy 1901

Archív GJK

Archív výstavby hl.města Prahy

Školní kroniky GJK

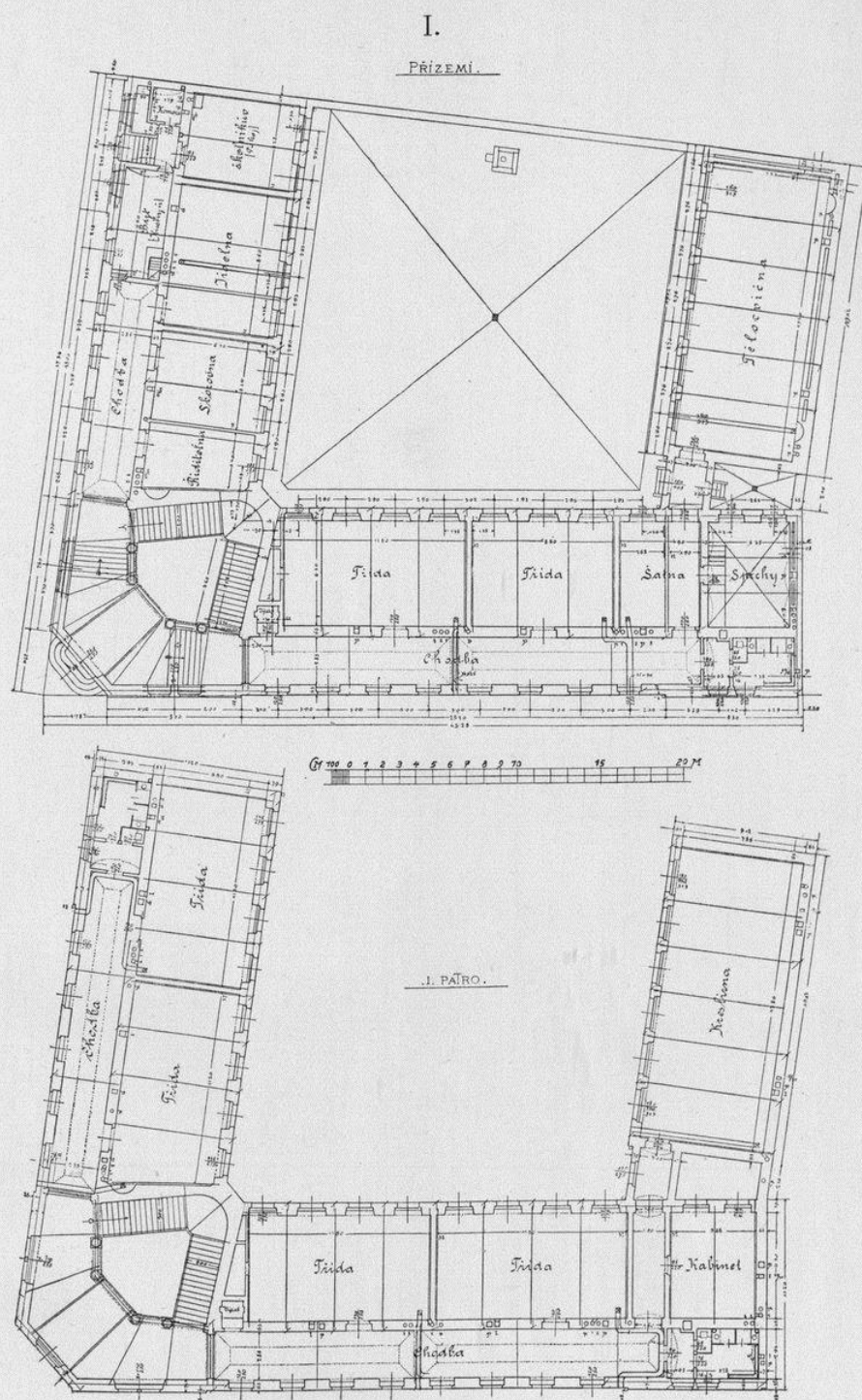
7.4 Obrazová příloha

Obr. 1 Mapa Pohořelce z roku 1800

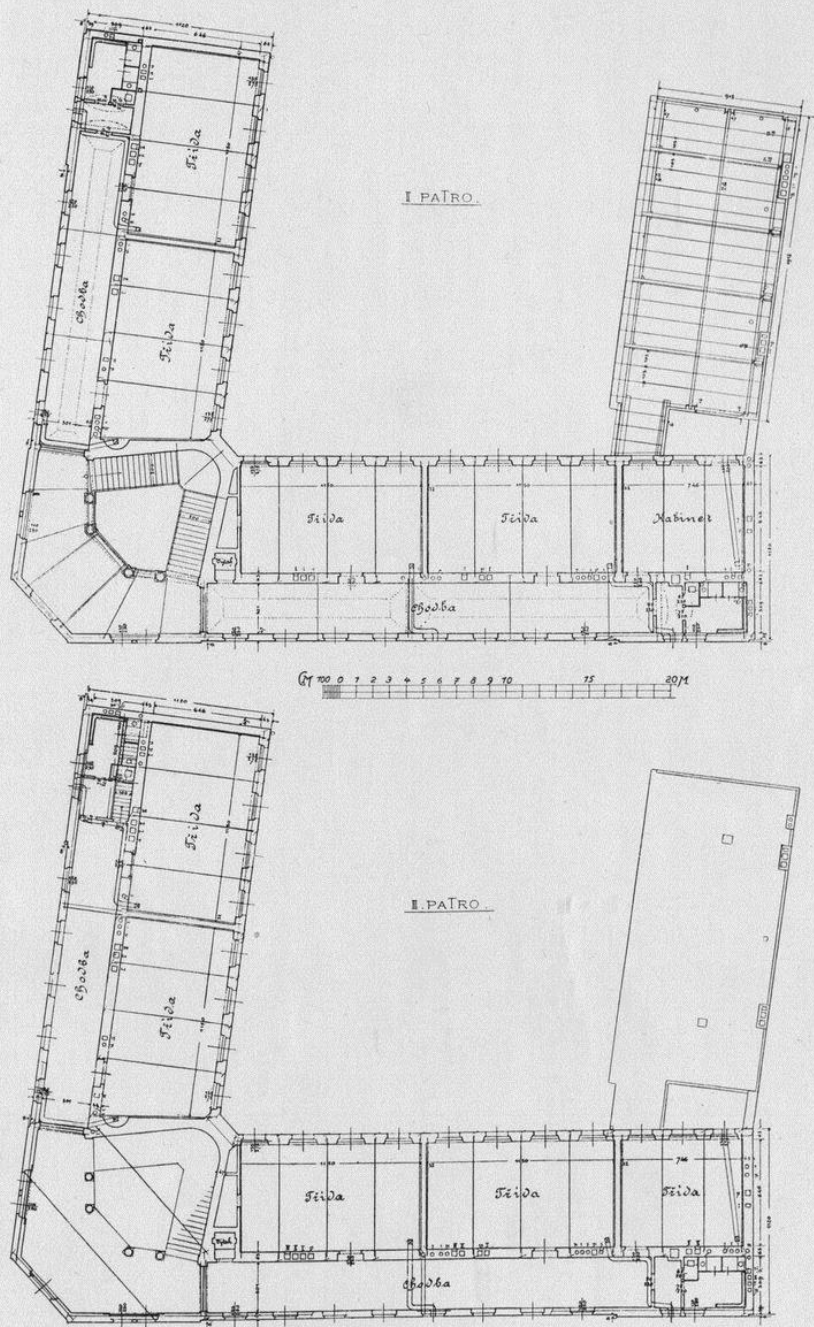

Obr. 2 Situace dnes

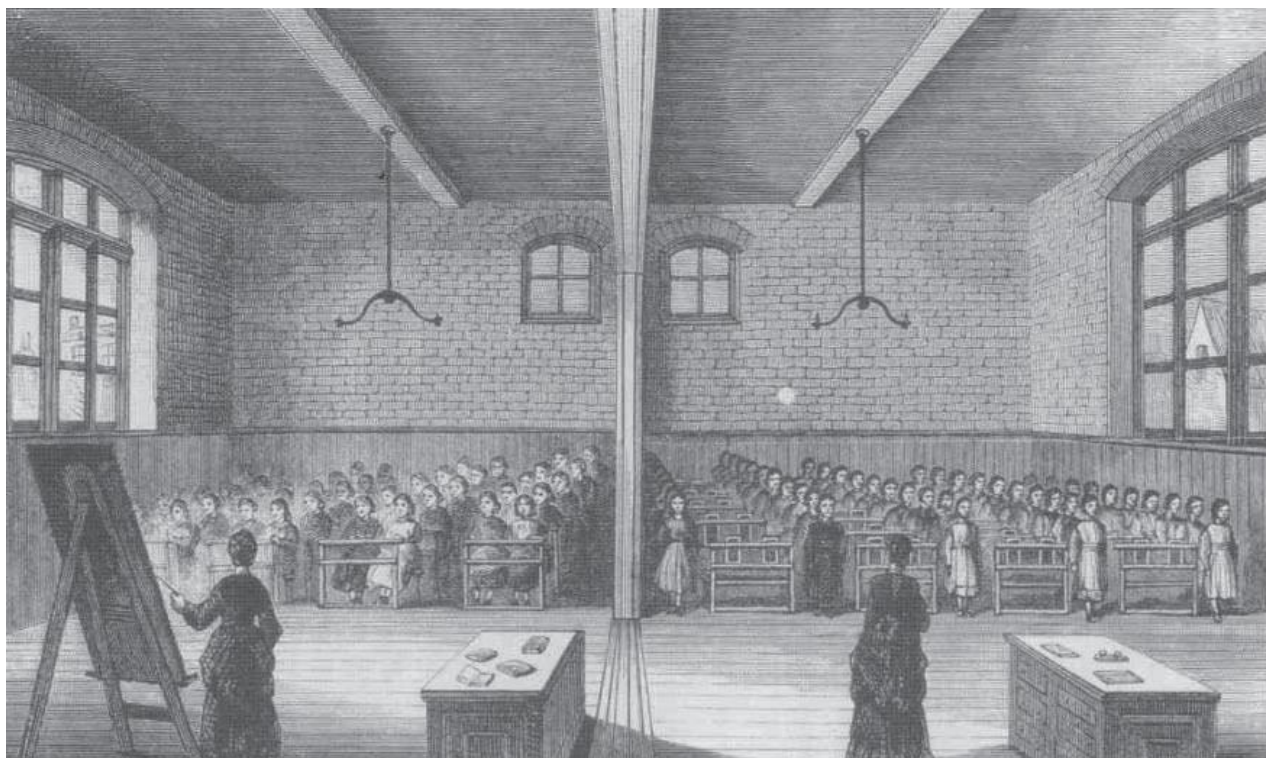

Obr. 3 Půdorys budovy Hládkov přízemí a první patro

II.

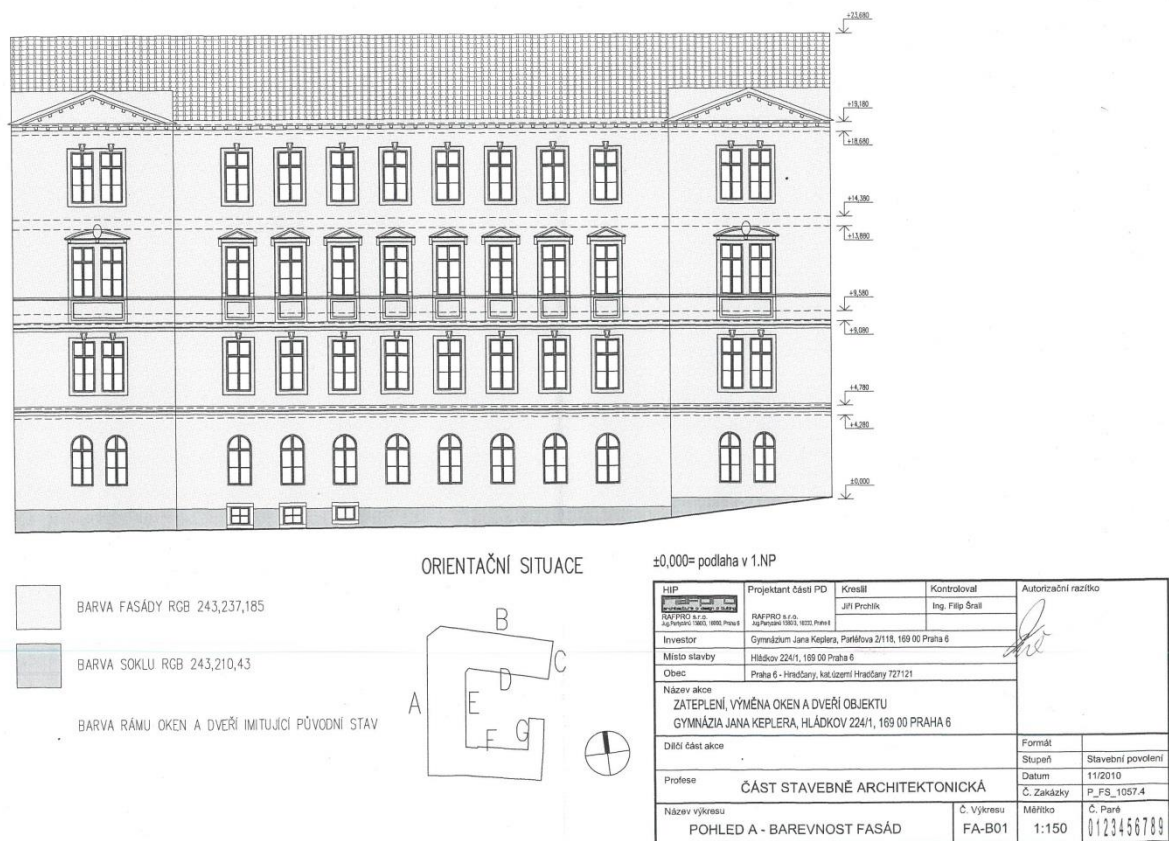
Obr. 4 Půdorys budovy Hládkov – druhé a třetí patro

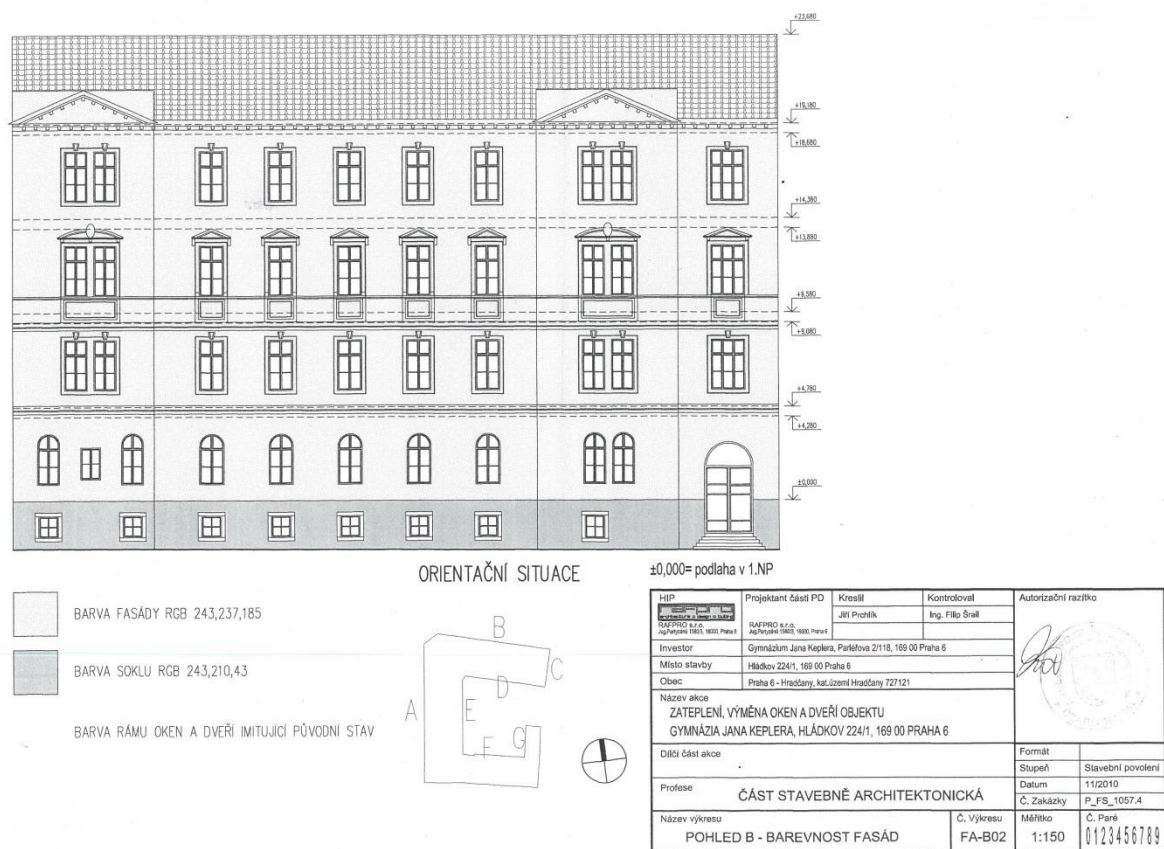
Obr. 5 Ideální anglická třída z konce 19. století

Obr. 6 E.R. Robson - škola na Flintstreet, Londýn 1870

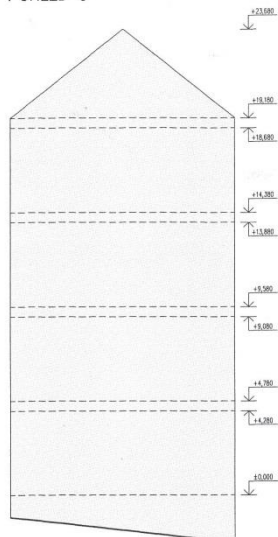

Obr. 7 Průřez budovy Hládkov po zateplení pohled A

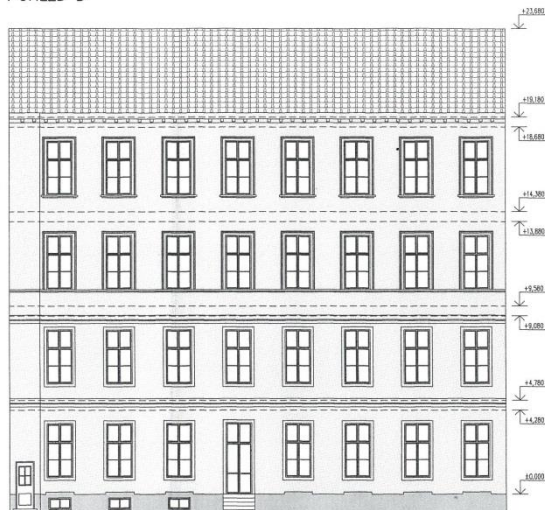
Obr. 8 Průřez budovy Hládkov po zateplení pohled B

POHLED C

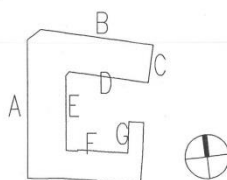

BARVA FASÁDY RGB 243,237,185
BARVA SOKLU RGB 243,210,43
BARVA RÁMU OKEN A DVEŘÍ IMITUJÍCÍ PŮVODNÍ STAV

POHLED D

ORIENTAČNÍ SITUACE

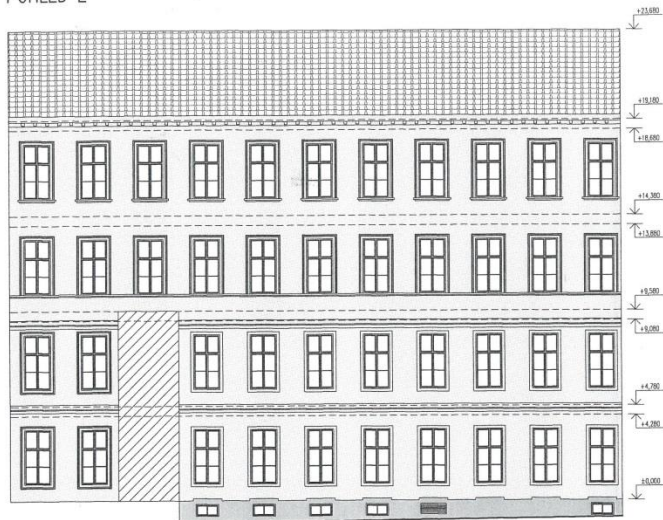

±0,000= podlaha v 1.NP

HIP	Projektant části PD	Kreslil	Kontroloval	Autorizační razítko
<div>RAFPRO s.r.o. Ing. Filip Šrál KAPLANSKÁ 1062, 1600, Praha 6</div>	RAFPRO s.r.o. Ing. Filip Šrál KAPLANSKÁ 1062, 1600, Praha 6	Jiří Procházka	Ing. Filip Šrál	
Investor	Gymnázium Jana Keplera, Párléova 2118, 169 00 Praha 6			
Místo stavby	Hládkov 224/1, 169 00 Praha 6			
Obec	Praha 6 - Hradčany, katastrální území Hradčany 727121			
Název akce				
ZATEPLĚNÍ, VÝMĚNA OKEN A DVEŘÍ OBJEKTU GYMNÁZIA JANA KEPLERA, HLÁDKOV 224/1, 169 00 PRAHA 6				
Dílčí část akce				
Profese				
ČÁST STAVEBNĚ ARCHITEKTONICKÁ				
Název výkresu	Č. Výkresu	Měřítko	Č. Paré	
POHLED C, D - BAREVNOST FASÁD	FA-B03	1:150	0123456789	

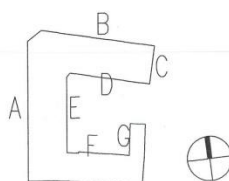
Obr. 9 Průčelí budovy Hládkov po zateplení pohled C a D

POHLED E

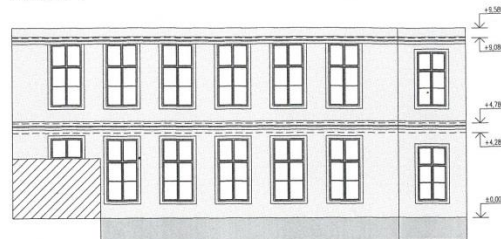

BARVA FASÁDY RGB 243,237,185
BARVA SOKLU RGB 243,210,43
BARVA RÁMU OKEN A DVEŘÍ IMITUJÍCÍ PŮVODNÍ STAV

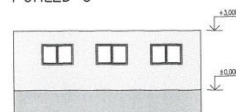
ORIENTAČNÍ SITUACE

POHLED F

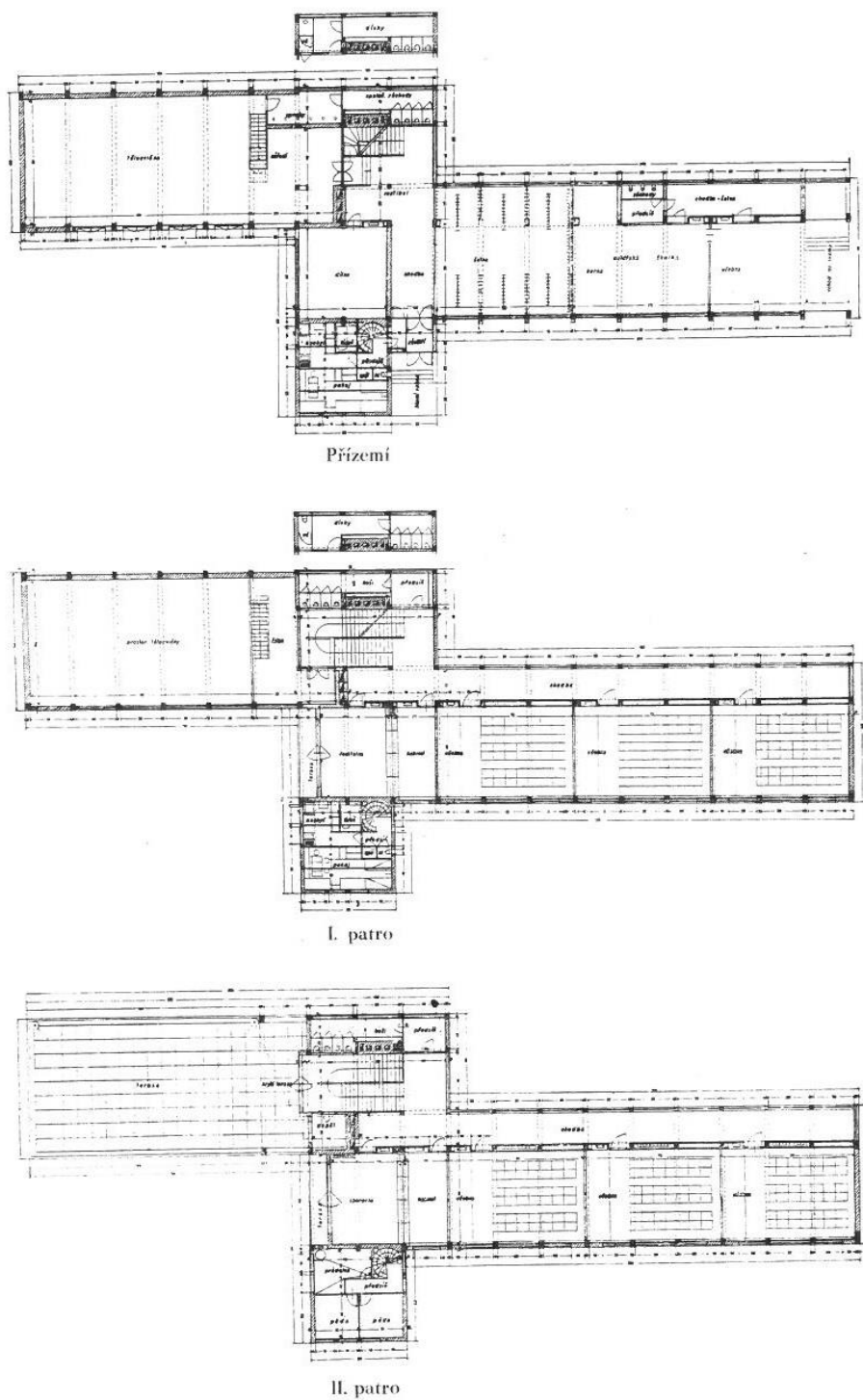

POHLED G

±0,00= podlaha v 1.NP					
<div>HIP</div> <div> RAFPRO s.r.o. Ing. Filip Šrál 169 00 Praha 6</div>	Projektant části PD	Kreslil Jiří Procházka	Kontroloval Ing. Filip Šrál	Autorizační razítko	
Investor	Gymnázium Jana Keplera, Párléova 2118, 169 00 Praha 6				
Místo stavby	Hládkov 224/1, 169 00 Praha 6				
Obec	Praha 6 - Hradčany, kat.území Hradčany 727121				
Název akce ZATEPLĚNÍ, VÝMĚNA OKEN A DVEŘÍ OBJEKTU GYMNÁZIA JANA KEPLERA, HLÁDKOV 224/1, 169 00 PRAHA 6					
Dílčí část akce		Formát		Stavební povolení	
Profese		Datum		11/2010	
ČÁST STAVEBNĚ ARCHITEKTONICKÁ		Č. Zakázky		P_FS_1057.4	
Název výkresu	Č. Výkresu	Měřítko	Č. Paré		
POHLED E, F, G - BAREVNOST FASÁD	FA-B04	1:150	0123456789		

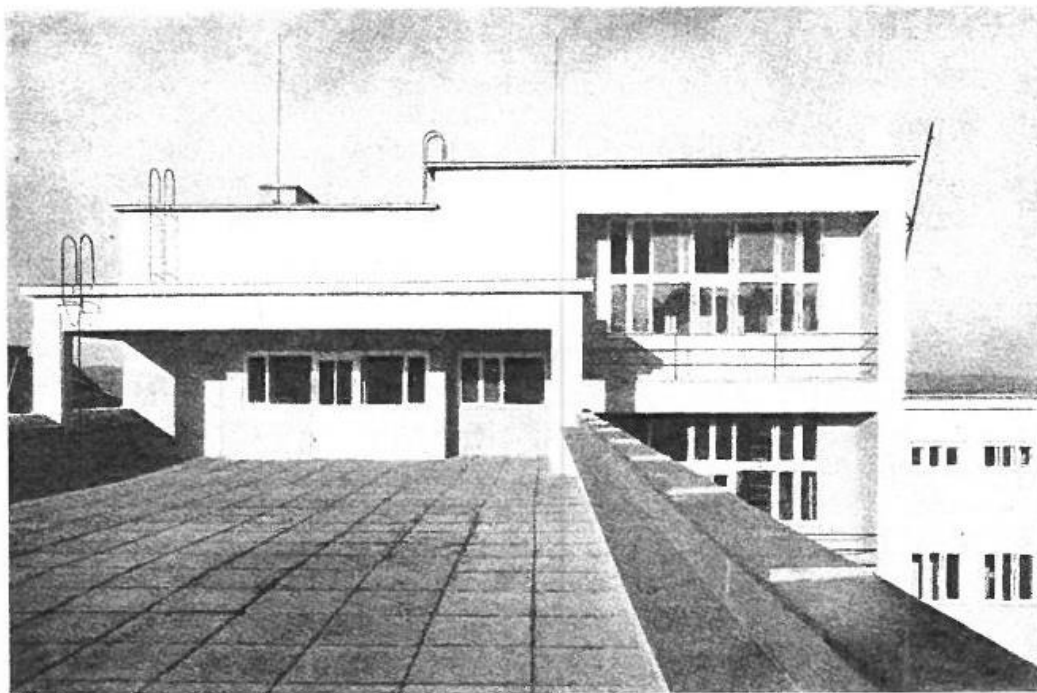
Obr. 10 Průčelí budovy Hládkov po zateplení pohled E a F

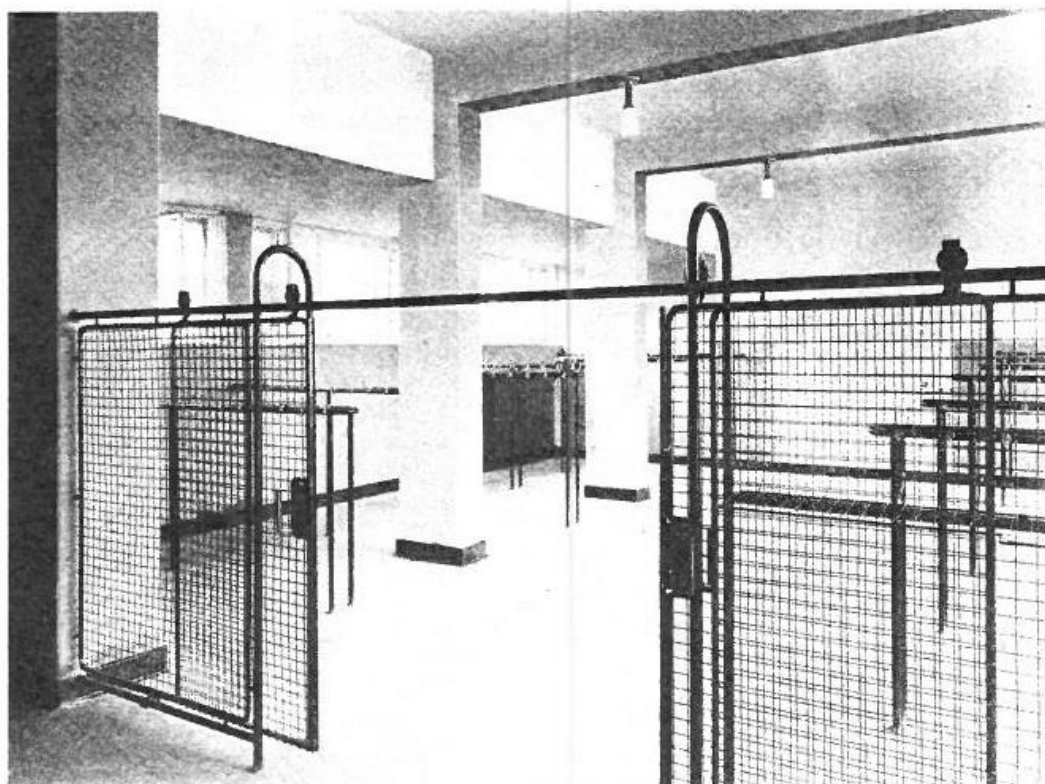
BOHUSLAV FUCHS & JOSEF POLÁŠEK

Škola a mateřská škola v Masarykově čtvrti v Brně – École primaire et maternelle à Brno – Volksschule und Kindergarten in Brünn

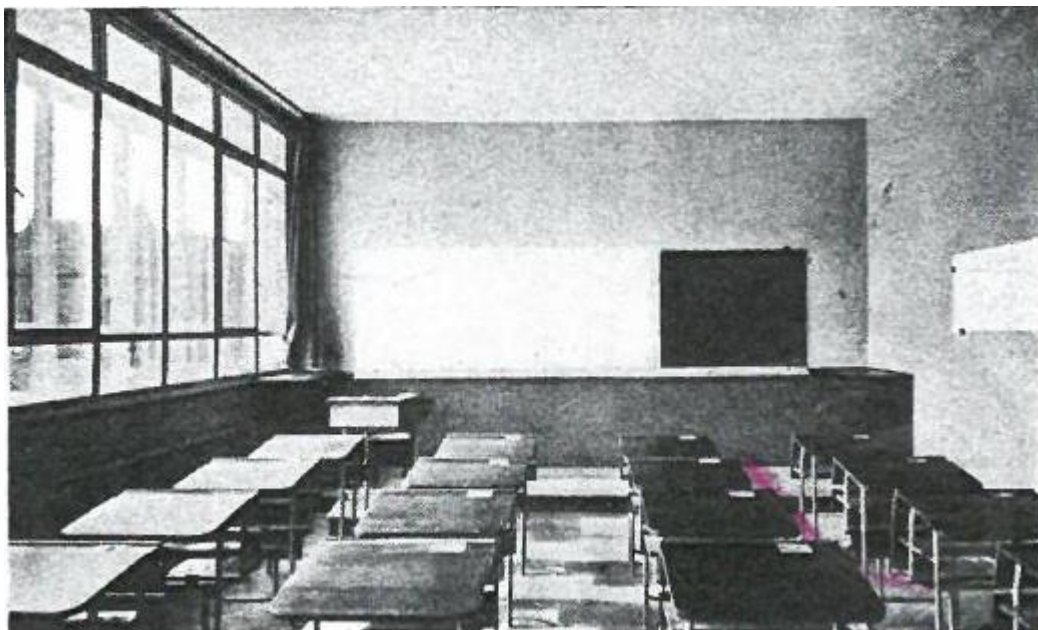
Obr. 11 Plán školy v Masarykově čtvrti v Brně

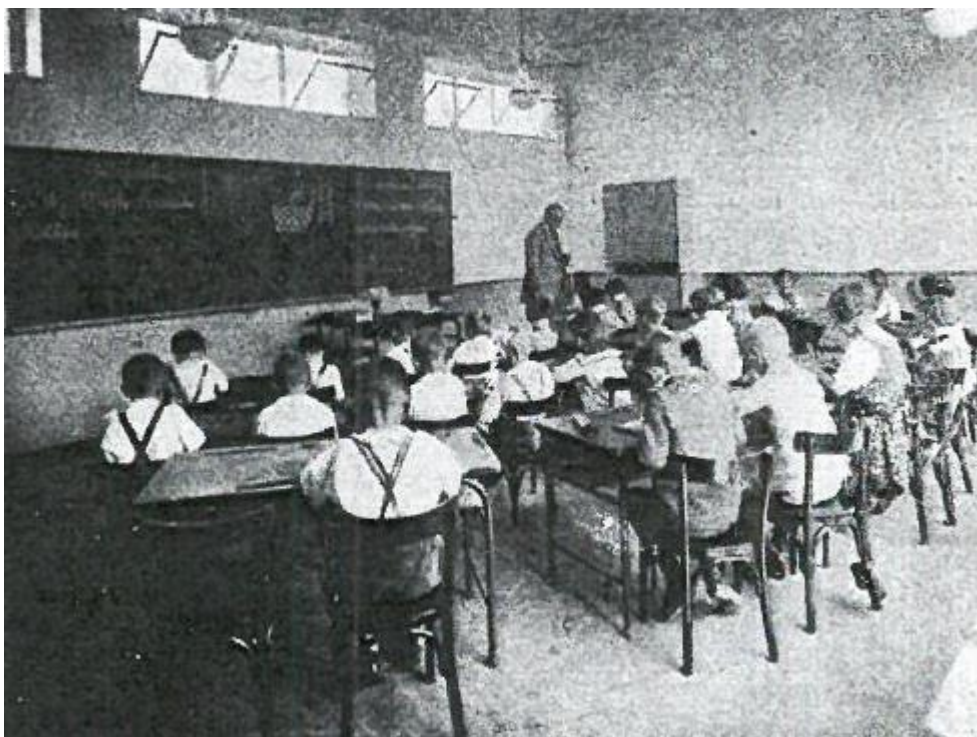
Terasa

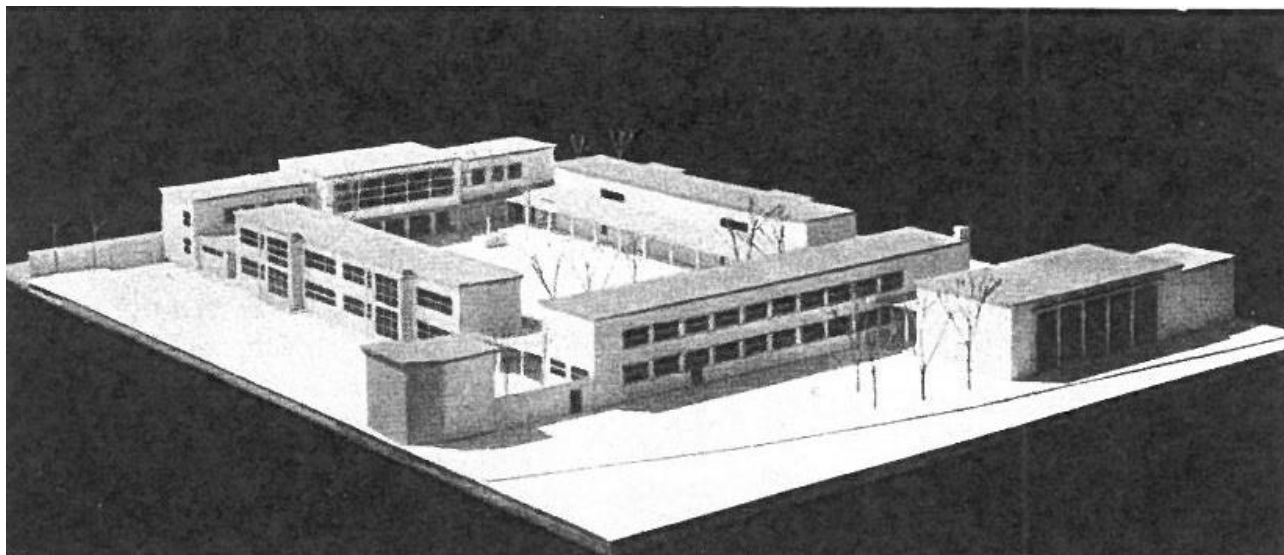
Šatny

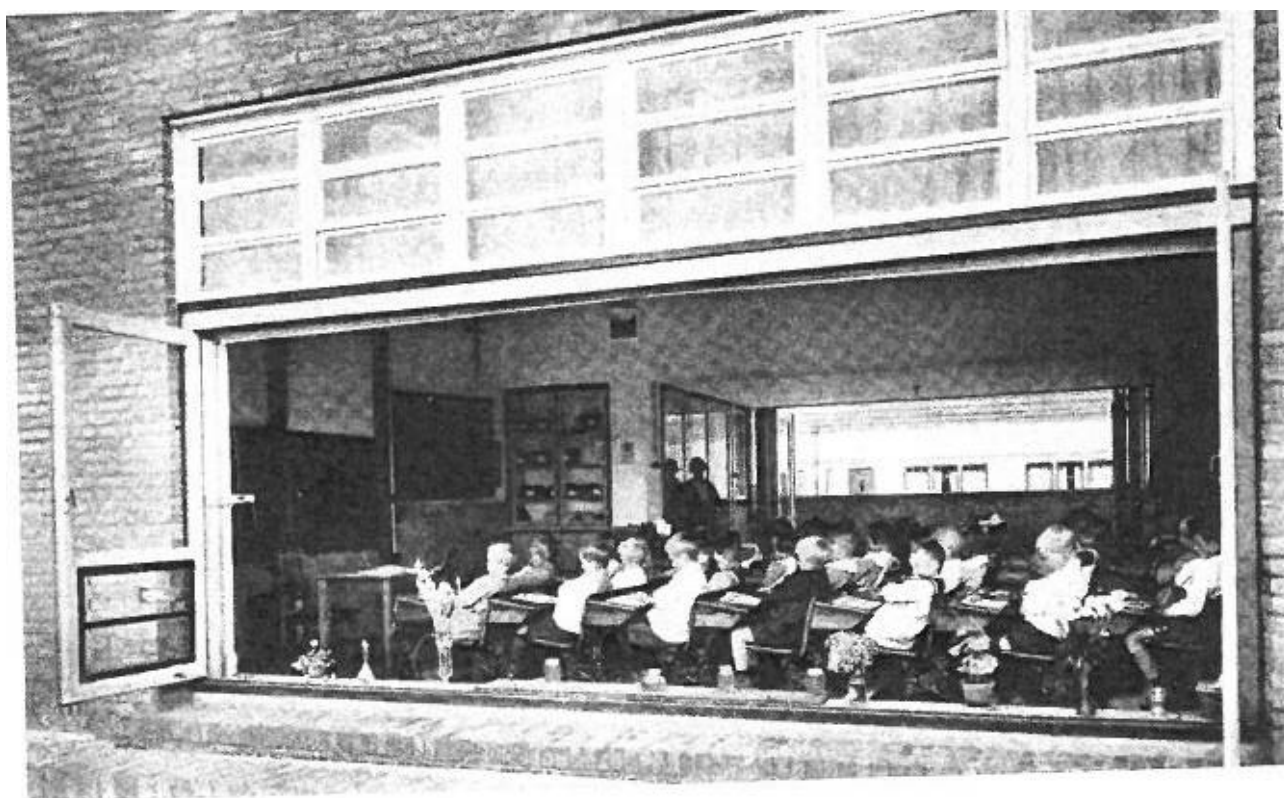
Obr. 13 Interiér třídy školy v Celle

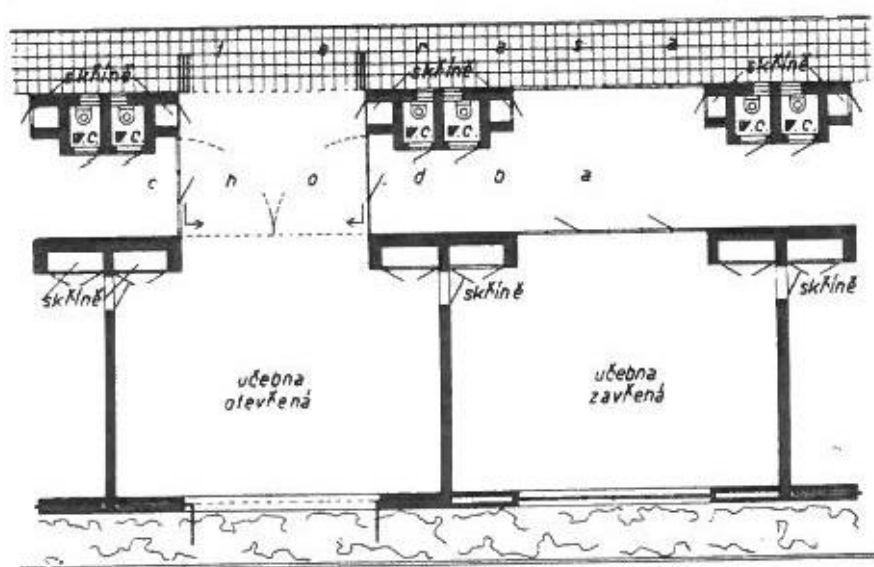
Obr. 14 Interiér třídy školy v Niederursel

Obr. 15 Model budovy školy v Niederursel

Otevřená učebna

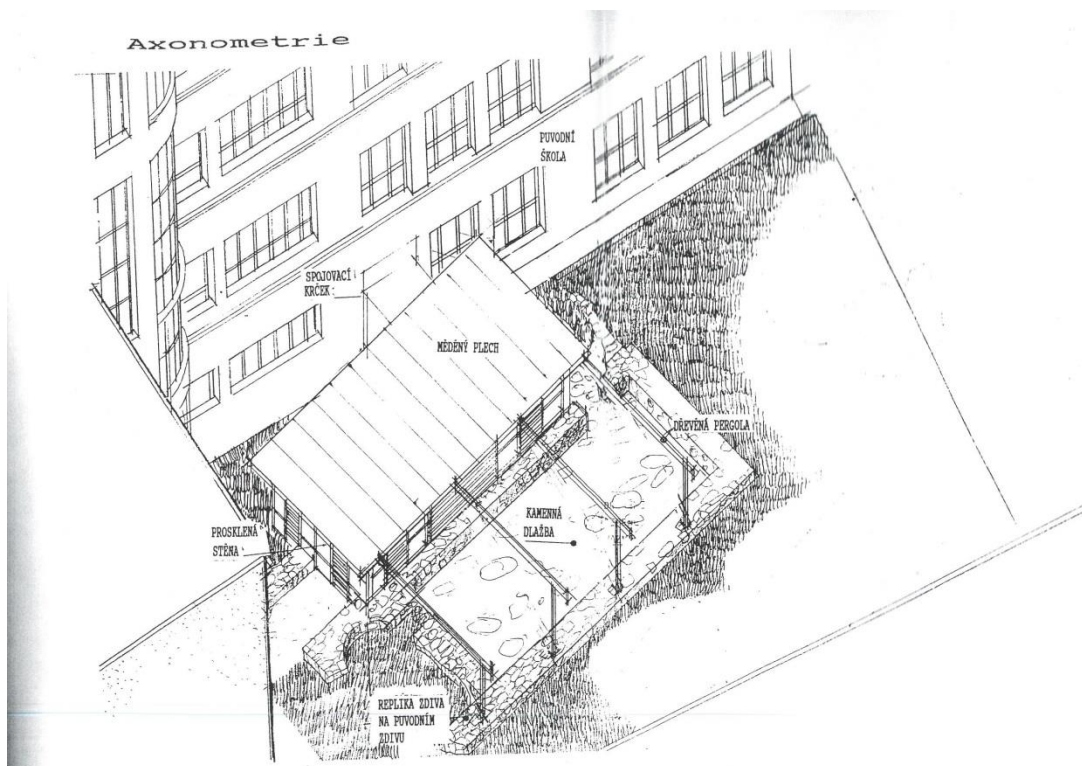
Obr. 16 Pohled do školní učebny a půdorys školy v Utrechtu

Obr. 17 Pohled na západní část Pohořelce z roku 1935

Obr. 18 Přístavba školní jídelny z roku 2005

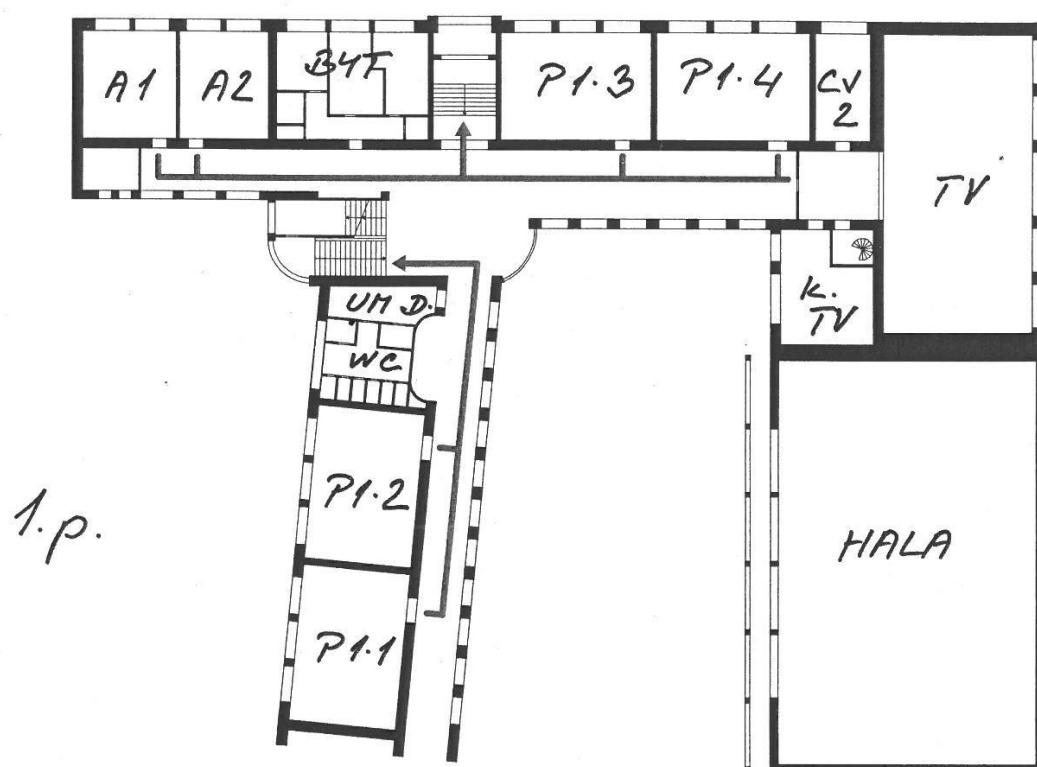
Obr. 19 Nová školní jídelna – axonometrie

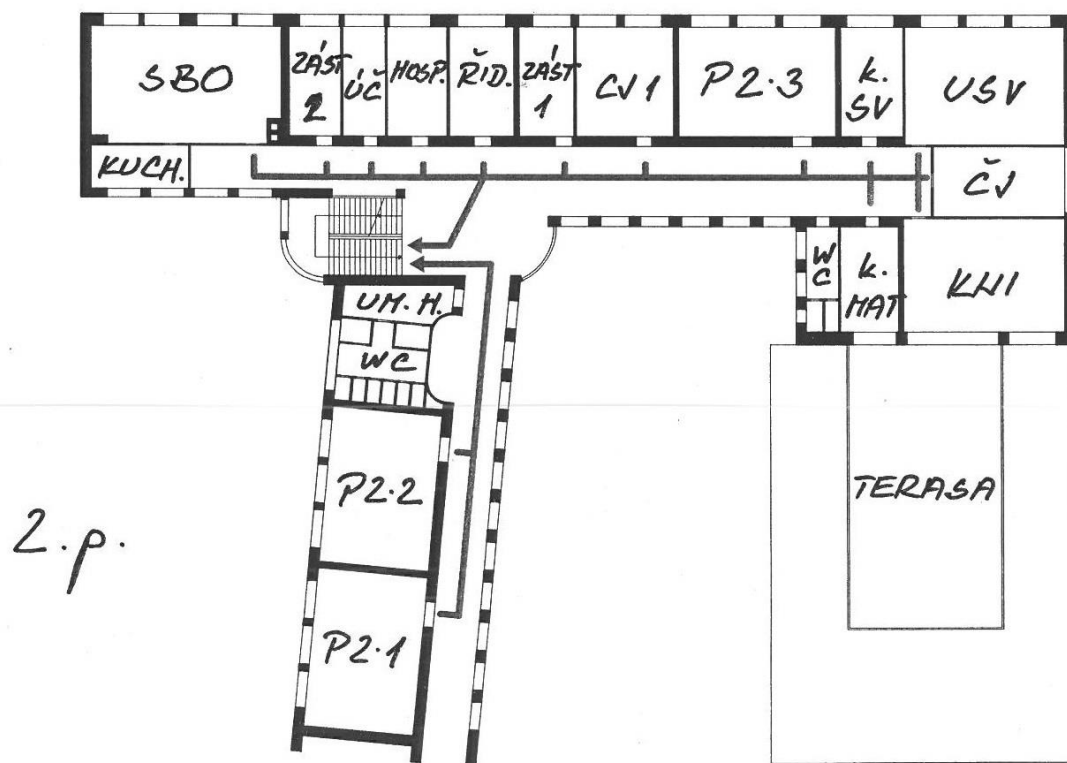
Obr. 20 Pohled z východu na GJK

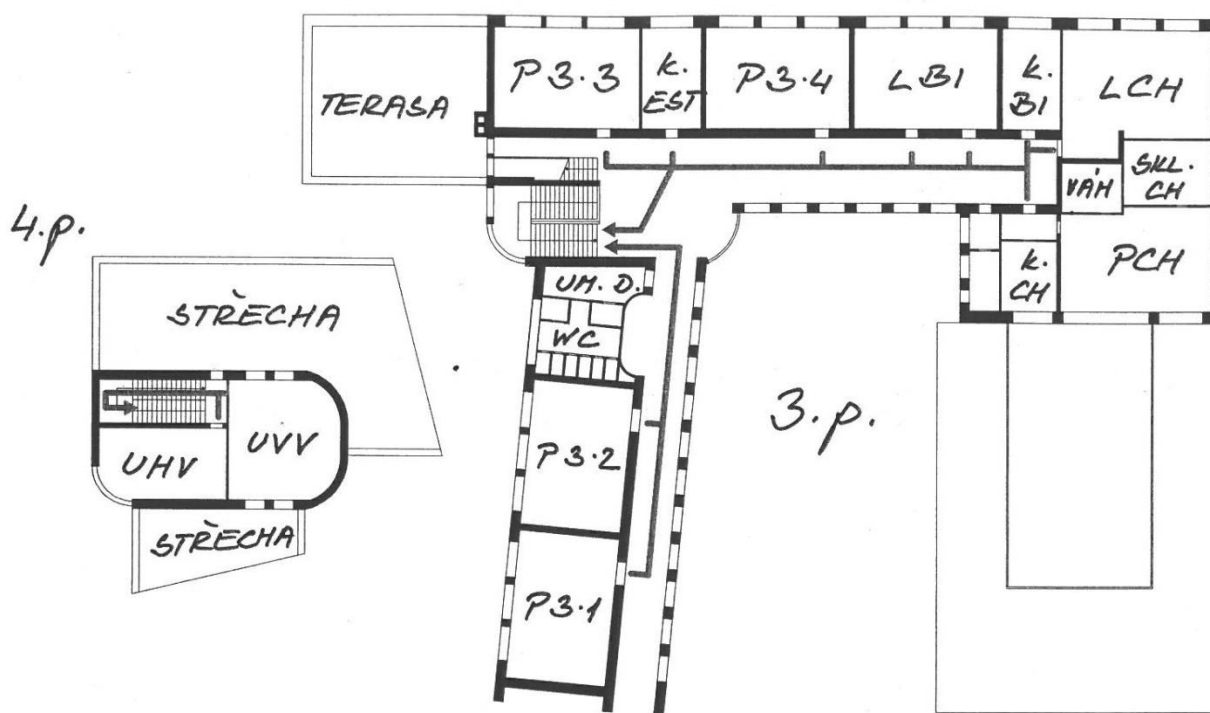
Obr. 21 Sousoší Tycho Brahe und Johannes Kepler; Josef Vajce 1984

Obr. 22 Nynější dispozice tříd v budově Parlérova

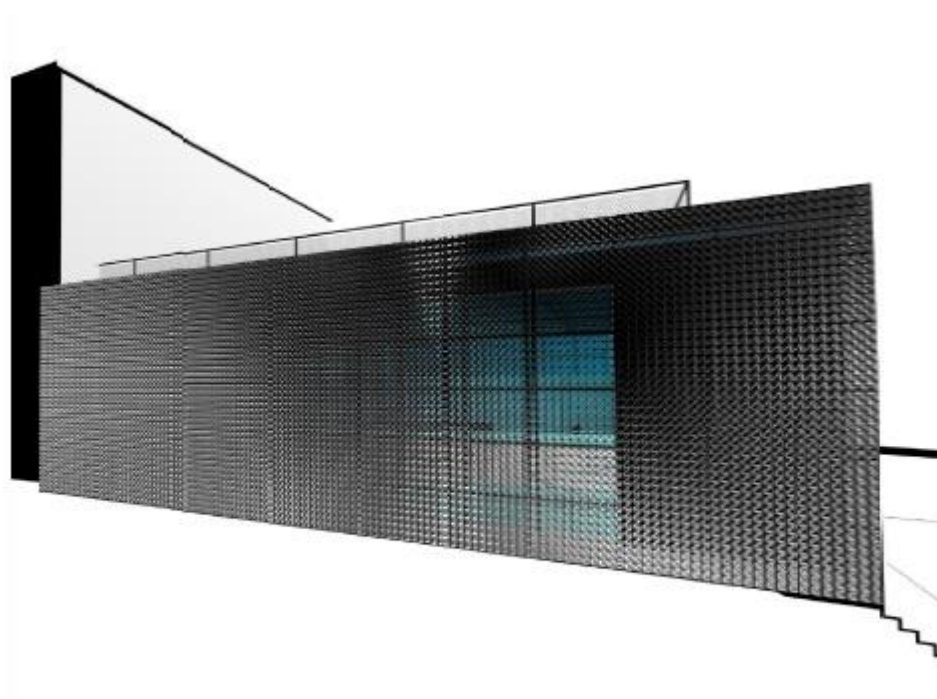
Obr. 23 Nynější dispozice tříd v budově Parlérova 2. patro

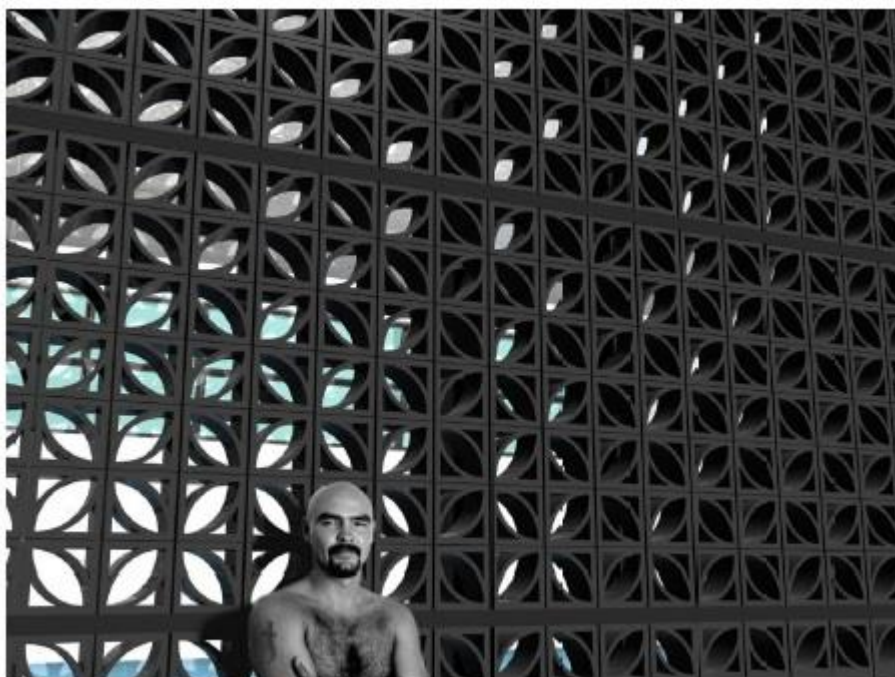
Obr. 24 Nynější dispozice tříd v budově Parlérova 3. a 4. patro

Obr. 25 Vizualizace nové tělocvičny - pohled ze dvora

Obr. 26 Vizualizace nové tělocvičny

Obr. 27 Původně zamýšlené slunolamy – vizualizace

Obr. 28 Rekonstrukce z roku 1990

Obr. 29 Nynější podoba slunolamů

Obr. 30 Nově vzniklý prostor terasy na střeše tělocvičny

Obr. 31 Pohled z terasy tělocvičny na budovy Parlérova a Hládkov

Obr. 32 Pohled na "věž" Parlérova

Obr. 33 Výzdoba interiéru nové tělocvičny

Obr. 34 Chodba u prosklené části budovy Parlérova

Obr. 35 Půdní prostor budovy Hlávkov

Obr. 36 Vykopávka zbytku úmrtního domu Tycha Brahe 1902